This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल.क्र. M·2791 विषय धर्मशास्त्र

नाव श्रीमद्भागवत महापुराण

लेखक/लिपीकार पंचम अद्ध्याय

पृष्ठ 20 काळ .... पुर्ण/ अपुर्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः॥ ओं नमो वेदउदारा॥ ऐसें तुं रूपण स्वरा॥ मागते आपुलें याघरा॥ दुजें पण दातारा
नें दिसी येवों॥ १॥ अस्वर मागते यासी॥ जेंभेटि होय तुजसी॥ तें घोंट भरू धावीसी॥ देख तां विधेसी
जिवें त्यातें॥ २॥ जेजे मागों ये तीतू जपाशीं॥ तें बोधोनि ऐक्या ते माजि सुसी॥ सारिखें त्याचे सोउव
णासि॥ भेदि दुसरियासी स्वप्रीनाहिं॥ ३॥ अणुमात्र तुसी प्रापि॥ अवर्चट चढे ज्याचे हातीं॥ त्या
चियें संसार संपत्ती॥ सर्वस्वें निवृत्ती नाजीसी तुं॥ ४॥ मैंदा-चा विडा घेतां॥ तो प्रवर्ते आपुले घातां॥
ते चि तुसि प्रसंन्नता॥ जाली तो जिविता स्वयें नासि॥ ५॥ जेंजें तूज पें मागों आलें॥ तें तें सर्वस्वें ना
गवलें॥ सौखीं नागिवे तुवां केलें॥ निर्लज्य जालें तिहि लोकीं॥ ६॥ ऐसी तुसी निर्वाण गती॥ त्याहु
नी उदार कीर्ती॥ घेउभ्रमणेसि केशाविती॥ तें ही अगाध स्थि तीं अवधारि॥ ७॥ मां गा उदार वाखा
णलें॥ तें ही आपण्या वेगळें केलें॥ मग सर्वस्व आपुलें॥ दान दिधलें दातरत्वें॥ ८॥ षड्गुणैश्वर्य वैभवें
शी॥ आपण यादान देशि॥ दिधलें तें घेवों नेणसी॥ कदा काळें सीकल्यांतीं॥ ९॥ बळी नेस वस्त्व केलें दान॥ सौखीं तूं जालासि त्या आधीन॥ त्याचें द्वार पाळण॥ अद्यापि आपण चालविसी॥ १०॥ आ
पण यादीधलें दान॥ यालागीं तुं दासा आधीन॥ मग त्याचे निछंदे जाण॥ सर्वस्वें आपण नाचसी॥ ११॥
धर्में अर्पिलें अग्रपुजेसी॥ सखी त्याचि तुं त्रीवाकरिसी॥ नाना संकटें स्वयें सोसिसी॥ आंगें काढि
सी उच्छिष्टें॥ १२॥ तुसा निज भक्त अंबरीषि॥ त्यास्व गर्भवास तुं सोसिसी॥ तुज गोळियरा खिती
हृषीकेशी॥ सौखीं त्वां गोकुळासि रक्षिलें॥ १३॥ एवं स्वस्वरूपद्या वेयासि॥ उदारता तुज विपाशीं॥
हें नयगा आणि काशि॥ हृषीकेशी कृपाळुवा॥ १४॥ तां तुं परम उदार ऐसा॥ सायारें कासमभावों स
रिसा॥ भावा तेथें भरवसा॥ तुं अपेसा ओतुउसि॥ १५॥ यातुसि ये प्रासिलागीं॥ कृपाटें सदांसें

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विती योगी ॥ येक तें जाले भोग विरागी ॥ येक ते त्यागी सर्वस्वें ॥ ६ ॥ येक केलीं उन्नी दशादि द्रे ॥ येक तेतु
॥१॥ ज लागीं जाले पिसे ॥ परि तुसी भेटि स्वप्नींन दिसे ॥ ऐसा नादिसे क्षण येकु ॥ १७ ॥ ऐसया हि तुसी प्राप्ति ॥
सकल भक्त असे येके रितीं ॥ जरि संत चरणि विचरती ॥ अती प्रीती सप्रेमें ॥ १८ ॥ संत चरणि जो विनटला ॥ तो नि
ज प्राप्तिसि पावला ॥ संत स्वरूपें अवतरला ॥ स्वयें संचरला परमात्मा ॥ १९ ॥ यालागीं जें जें संता चिर
पें ॥ तीं तीं श्रीहरिचीं स्वरूपें ॥ म्हणोनि येसंता चियेरूपें ॥ अति साक्षेपें अंजीवें ॥ २० ॥ जे अनाथांचे प
रम पिसे ॥ यालागिं ग्रंथाचेनि मिसें ॥ त्याचे चरण अनायासें ॥ सावकाशें वंदिन ॥ २१ ॥ त्याचे चरणा वंदिलो
कना ॥ ते मज नयनिंचें अंजन ॥ चरणकृपा पाहातां जन ॥ श्रीजनार्दन प्रकाशु ॥ २२ ॥ त्या जनार्दनाचे सेवें
भ रि घालों निजभावें ॥ जिवें भावें जनासि ॥ २३ ॥ भज्य भजक भजना ॥ येके आंगिं त्रिविधभावना ॥ दाटुनि
या जगजीवना ॥ जगीं जनार्दना निजभक्ति ॥ २४ ॥ हे अभेद भक्ति चोखडी ॥ परम ऐक्य भजनगोडी ॥ आ
धिकाधीक चढोवढी ॥ चढे आवडी निजभक्तां ॥ २५ ॥ देवो आपुलें सर्वस्व जो ऊघे ॥ वेचि भक्तां चियेवोटि
एसि अभेद भक्तिची गोडि ॥ पडिये मादिगो विंदा ॥ २६ ॥ यालागीं भक्तांचा सरिर भार ॥ स्वयें वाग
वी श्रीधर ॥ आपुले निज आंगें परपार ॥ पाववि साचार निजभक्तां ॥ २७ ॥ निजभक्तांचा देहभावो ॥
चा निजांगें वागवि देवाधिदेवो ॥ तरि अभक्तां देहो ॥ वागवावया पाहो काय आन असे ॥ २८ ॥ भक्तांना
हिं देह अहंता ॥ यालागीं देवो वागविता ॥ पूर्ण देहाभिमान अभक्तां ॥ त्यासि आतौ बधता याहे
तूं ॥ २९ ॥ यालागिं जो निराभिमान ॥ तो चि भंग वड्रुक संपुर्ण ॥ ज्याचा आंगीं देहाभिमान ॥ त्यासि
भक्तपण कदा न घडे ॥ ३० ॥ निजभक्त तारिता कवतीकें ॥ त्याचि रोमावळि के विदुरवें ॥ निर्भरूक
रूनि पुणें हरिखें ॥ देवो निजसुखें निजभक्तें तारि ॥ ३१ ॥ यालागीं निराभिमानता ॥ जे विनटले भ ॥१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वि
क्कि पंथा॥ ते पावो देवो निंघ्रमाथां॥ पावती तत्वतां भगवत्पदा॥ ३॥ भक्तांची ऐसी स्थिती॥ तरि अभक्तांको भ
ण गती॥ तें सिपुसाव्या नरपती॥ प्रश्नार्थी प्रवर्तो॥ ३॥ पंचमामाजि निरोपण॥ अभक्ताची गती लक्षण॥
युगीं युगीं पुजा विधान॥ सांगेन भजन हरिचें॥ ३४॥ अवतारचरित्र पुरु बांधु॥ सांग निसंपला चतुर्थु॥
आता अभक्ताचा रतांतु॥ राजा पुसतु मुनीसी॥ ३५॥ श्लोक॥ राजो वाच॥ भगवंतं हरि प्रायो न भजं
त्यात्मवित्तमाः तेषामशांत कामानां का निष्ठाविजितात्मनां॥ १॥ टीका॥ राजा म्हणे जि मुनिवरा॥ जो भ
गवद्भजनी पाठिमोरा॥ ऐसिया अभक्तां नरां॥ को ण दाता गति त्यासि॥ ३६॥ जे कामालो
गीं अतिउद्स्मय॥ जे सक्रोध क्रोधें तेजिष्ठ॥ जे अतिलोभें लोभिष्ठ॥ जे परम अश्रेष्ठ प्रपंचीं॥ ३७॥
जे गर्वी चे अग्रगणी॥ जे अरुकाराचे चूडामणि॥ जे विकाराचे प्रवाह श्रेणि॥ जे उघडे लिखाणि॥
विकल्पाचि॥ ३८॥ ज्याचे सद्बुद्धी आड॥ अभाग्य महामोहाचें सदा सबळ॥ जे छळकपणा थिल्ल अ
तीकुराळा॥ जे अती प्रबळ प्रलोभा॥ ३९॥ दिवसानें देखती निश्चितीं॥ ते आंधारि देखणी दिवाभिते॥
ते तें विनेणो निपरमार्थी तो॥ जे अतिज्ञाते प्रपंचीं॥ ४०॥ जे ऐने णती आत्महित॥ ज्ञान विकुनि काम
पोखिता॥ ऐसे जे कां अभक्त॥ त्यांचि गति निश्चित मज सांगा॥ ४१॥ तुम्ही ऐसे सद्बुद्धी॥ चालते बो
धाचे उदधी॥ भाग्ये लाधलों ज्ञाननिधि॥ हा प्रश्न त्रिशुद्धी सांगावा॥ ४२॥ जो सा क्षेपें बहुप
अ सं॥ पुसे अभक्तां गती विन्यासें॥ ते सांगावे चमसें॥ सावकाशें सूरसावला॥ ४३॥ श्लोक॥ चमस
उवाच॥ मुखबाहूरुपादेभ्यः पुरुषस्याश्रमैः सह॥ चत्वारो जज्ञिरे वर्णा गुणै र्विप्रादयः
पृथक्॥ २॥ जो कां जगाचा जनक॥ मुख्य गुरुत्वें तो चि येक॥ त्या सिन भजे तो अविवेक॥ तो
टीका॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नाउलालोकसर्वेस्वें॥४४॥पुरुषापासोनिजन्मलेजाण॥च्यारिआश्रमच्यारिवर्ण॥त्याचेउ
॥२॥ त्पतीचें स्थान॥ऐकसंपुर्णनृपनाथा॥४५॥मुखिंवेदविद्ब्राह्मण॥बाहूजन्मलेराजन्या॥उरुज
न्मलेवैश्यवर्ण॥[illegible]जन्म[illegible]शूद्रवर्ण॥४८॥[illegible] चरणिं॥४६॥सुखीआवघेतिनवर्णगुण॥
गुणयोगेवर्णजाण॥त्रिगुणिच्यारिवर्ण॥जन्मलक्षणघेउकेसें॥४७॥सत्वगुणेंसुधब्राह्मण॥
२ सत्वरजमिश्रजेजाण॥रजतमेंवैश्यवर्ण॥केवळतमोगुणशूद्रवर्ण॥४८॥क्षेत्रिवैश्यआणिब्रा
ह्मण॥द्विजन्मलेतीनिवर्ण॥यासिगायत्रीवेदाध्ययन॥शूद्रतेजाणसंस्काररहित॥४९॥ब्रह्मचर्य
आणिगार्हस्थ॥तीहींवर्णआवश्यप्राप्त॥चतुआश्रमाआश्रयोभूत॥जाणनिश्चीतब्राह्मण॥
॥५०॥गार्हस्थपुरुषाचरणि॥ब्रह्मचर्येहृदयस्थानी॥वक्षस्थानिवसतोवनी॥शिरोमणिसन्या
सु॥५१॥श्लोक॥यएषांपुरुषसाक्षादात्मप्रभवमीश्वरं॥नभजंत्यवजानंतिस्थानात्भ्रष्टाः
पतंत्यधः॥३॥येका॥हेब्राह्मणादिवर्णपाहें॥ज्यापासोनिजन्मप्रभावो॥तोनभजतोदेवा
धिदेवो॥उत्तमदेहोअधःपातो॥५२॥पुर्वोत्तरमिमांसादोन्ही॥नानाशास्त्रार्थेकउसणि॥स्व
रूपबोलतिनिर्वचनि॥शाहणेअतिचतुर॥५३॥यापरिजेपंडित॥ज्ञानाभिमानेंउन्मत॥तेऐ
अभिमानेंचियेथें॥भजननिश्चीतविमुखकेलें॥५४॥येकआज्ञानसर्वथा॥स्वप्निंनेणतीपरमा ॥२॥
र्था॥तेनेणपवरंचितवतां॥श्रीजगंनाथानभजती॥५५॥शोळीउसाचिंचवीगाढी॥नेणे॥निषाचा
ळाकरवडी॥तेविनेणोनिंहरिभक्तिचिगोडी॥आज्ञानेंबापुडीविषयलुब्ध॥५६॥आलाडूनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वेदशास्त्रार्थे ॥ ज्ञातेपणेंजे पंडीत ॥ गर्वे हेळसिती भक्तिपंथा ॥ अती उन्मत्त तात रवें ॥ ५७ ॥ जे विंज्वरितात्वेमु
ख ॥ दुग्धमानिके उ विख ॥ ते विज्ञान गर्वे पंडित देख ॥ ठेले विमुख हरिभजनि ॥ ५८ ॥ या परि ज्ञानाभिमानी
विमुख जाले हरिभजनि ॥ तें तत्कीं वर्णामाजि आग्रगणी ॥ तरि अधः पतनि पडतील ॥ ५९ ॥ हा कावर्णामा
जि आग्रगणि ॥ ता विमुख रुस्विरणि ॥ याहुनि स्वपचश्रेष्ठ मानि ॥ जो भगवद्भजनि प्रेमळ ॥ ६० ॥ आम्हि
मुक्त हें मानूनि ॥ जे विमुख भगवद्भजनि ॥ ते पावि जेती अधः पतनि ॥ तीर्यग्योनी जन्ममरणे ॥ ६१ ॥ मनुष्य
देहीं जे भजनें नष्ट ॥ ते होती गारुडछान भ्रष्ट ॥ अधः पात भोगीती कष्ट ॥ अतीउत्कट यातना ॥ ६२ ॥ ताना
भीमानें जन भजती ॥ अज्ञानाहि ते विगती ॥ ते प्रोढ पतनि पावि जेती ॥ सर्वथां न पती भणोंन ये ॥ ६३ ॥ श्लो
क ॥ दूरे हरिकथाः केचिद्दूरे वाच्युतकीर्तनाः ॥ स्त्रियः शूद्रादयश्चैव तेनुकल्या भवादृशां ॥ ४ ॥ टीका ॥ येक
पित्याचे दोघे अर्भुक ॥ येक प्रबुध येक बाळक ॥ पिता अवमानित्ता देख ॥ ताडीजनक प्रबुधासी ॥ ६४ ॥ बाळ
क पित्याच्चे मांथा चढे ॥ जरि लात हाणे तयाकडे ॥ तरि त्यासि दोष न घडे ॥ दोषसां कडे सज्ञा ॥ नासी ॥ ६५ ॥
ज्ञाता त्यापासोनि भजन ठके ॥ तेकवळी जेती महा दोषीं ॥ अज्ञानेंतर तीभाविक ॥ साधुकृपा मुखें अनुग्रहि
नी तां ॥ ६६ ॥ अज्ञाना हि विषय बाधू ॥ तो साधू विश्वासें होय शुद्धु ॥ ज्ञानाभिमानियां भव विरोधु ॥ याला
गीं सुबेधु दोषबाधी ॥ ६७ ॥ अज्ञान विश्वासें साधू वंदि ॥ ज्ञानाभिमानि दोहिं ते निंदी ॥ यालागी त्या तेंत्रि
शुधी ॥ अवश्य बाधी अती दोष ॥ ६८ ॥ साधू विश्वासें अज्ञान फिटे ॥ ज्ञानाभिमानियां विकल्प मोटे ॥ त्या
सि विश्वास कदा न घटे ॥ अभीमानें नेहटे अधः पातु ॥ ६९ ॥ एवं विचारितां नेटे पाटें ॥ अहं तेचें बंधन मोटें ॥
अभिमानें ऐसें खोटें ॥ ना हिं वोखटें ती हिं लोकीं ॥ ७० ॥ अभिमान ईश्वरा बाधि ॥ ता ही सबळ कि जेसा पा
धी ॥ अभिमानें देहबुधि ॥ बाधक त्रिशुधी सुरवरांसी ॥ ७१ ॥ यालागीं जें अज्ञीन जन ॥ ज्यासि नाहीं ज्ञाना
भिमान ॥ ते ही विश्वासें ल्यासंपुर्ण ॥ साधू सज्ञान अनुग्रहो करित्ति ॥ ७२ ॥ ज्यासि सम्पत्ती नीच वर्णी ॥ स्त्री

॥३॥ श्रूद्रादिही नजनं॥ज्यासि द्विजाशास्त्रश्रवण॥ज्यासि द्विजश्रवणावे दोक्तं॥७३॥ऐसि संतकृपेसि आयतन
ज्यासि जालया सद्भावे संपूर्ण॥ते हेतुकां हीनजन॥विश्वासें संपूर्ण अधिकार जाला॥७४॥ऐसें संपूर्ण भावार्थी २
त्यासि तुम्हां ऐशा साधुसंतीं॥अनुग्रहो नित्ता रिती॥कृपामुर्तिकृपाळ॥७५॥अज्ञानया परितरत्तीं॥पति
ज्ञानाभिमानें ज्याचे मती॥ते ब्रह्मादिकां न तरती॥याची ही स्थिती मुनि सांगं॥७६॥श्लोक॥विप्रो राजन्य
वैश्यै वा हरेः प्राप्ता पदांतीकं॥श्रोते नुजन्मनाथापि मुह्यंत्याम्नायवादिनः॥१५॥टीका॥अज्ञानें जे निचवर्णी
भावें धरिल्यां संतचरण॥निज विश्वासें संपूर्ण॥जन्ममरण निरसीती॥७७॥येर द्विज जन्में काती न्ही स्वभा जे
वें प्राप्त हरिचरणीं॥आम्ही अधिकारी वेदज्ञ ज्ञानी॥जन्माभिमानीं अतीगर्वी॥७८॥जन्माभिमा
नें कर्माभिमान॥अग्रपूज्यत्वें पुजाभिमान॥अल्पमात्र वेदिचें ज्ञान॥तो वेदाभिमान वाढवीती॥७९॥
ऐसें उत्तम जे ब्राह्मण॥त्यों सि वेदवादें ज्ञानाभिमानें॥तेणें गर्वें पडे मोहन॥तें चि निरोपण विषदस्सांगें॥८०॥
ज्यासि प्राप्त उपनयन॥ज्यासि प्राप्ति गायत्री पूर्ण॥ज्यासें आवडे हरि सि भजन॥जयाचें चरण स्पर्शे हरि
भेटे॥८१॥श्लोक॥कर्मण्यकोविदास्तब्धा मूर्खाः पंडितमानिनः॥वदंति चाटुकान्मूढा यथा माध्व्या गि
रोत्सुकाः॥१६॥टीका॥न कळे विधिविधान मंत्र॥कोण कर्मि केलें कें संतंत्र॥नेणें नियं गर्वें थोर॥ताठा अपा
र सांते त्यासी॥८२॥गारुडीया सि विद्या थोडी॥परि सर्वां ग बीरदें गाढी॥काजाणीजा पपणें जो डि कडो
विकडी आसन पुजा॥८३॥दिवोलिप तंगाचें ढाळ॥स्फुटिका आंगी माणिक्य कीळा॥ते समूर्ख हीके वेळा॥मि
रविती प्रबळ ज्ञानाभिमान॥८४॥आपण विधानें नेणती॥सेखिं सज्ञाना हि न पुसती॥कर्म अपमा ति
करिती॥लौकिक स्फिति वाट वावया॥८५॥मिथ्या वेदवाचावादु॥काम्य भोगी अनुमात्र नाहिं सुख॥तद्विर ॥३॥
हामुत्र भजावित लोक॥अप्सरादिक भोगीली॥८६॥येथ भोग भोगावें चौखड॥आणि पुढें स्वर्ग
भोग जोडु॥ये वचनें बापुडें॥या गा कडु धावती॥८७॥कैसी सवें श्वे ना गवां परि आचार्य त्वं आम्हां॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रू। येवो ॥ ऐसे याविबुधिपाहा रे ॥ यागप्रेरहोआरंभितो ॥८॥ पावयाअती प्रतीरा ॥ नानाकर्मोच्याकर्मेचेसा
करोनिदाविती स्वरपडा ॥ कर्मारंभमोटा आरंभुनि ॥८॥ नातरिजेसामर्थ्यपानि ॥ मघरसाअमतमानि
त्यावचनगोडियामध्यपानि ॥ प्रवर्तिजेजनीभोगलोलसा ॥९॥ तेंसेविलेयाकायजोडे ॥ थिति सावधानता
[illegible] बुडा ॥ मगदुर्भगत्वरोकडे ॥ पिशाच्यत्वगाढ आगीवाजे ॥९॥ तेसेकेवळपतनात्मक ॥ त्यानावभशेती
स्वर्गसुख ॥ जाणोनिप्रवर्तती मूर्ख ॥ फळकामिक अभिळासे ॥९॥ २ उउ ॥ शिलेघुनसकेभितोसी ॥ तस्वि
ढोरिघतेसायासि ॥ बुडतांपेउअपैसी ॥ तेविंस्वर्गसुखासिदठपतन ॥५॥ ऋकर्माभिमानिवेषपडिपाडे ॥
कामलोभदृढवाढे ॥ तेणेंदांभिककरणेंचडे ॥ क्रोधावेंचढमहाभरिते ॥९॥ ४ ॥ श्लोक ॥ रजसाघोरसंकल्याः
कामुकाअहिमन्यवः दांभिकामानिनः पापाविहसंत्यसुतप्रियानृ ॥ ज ॥ तेकायकरितील बापुडे शुध
सत्वेंसाडिलेपुढे ॥ मगरजोगुणाकामाकडे ॥ जालेधडपुडेआतिकामि ॥९॥ ५ ॥ तेकाउर्वसीच्यांओंवाळि ॥ स्व अति
र्गभोगाविअतीगाडी ॥ यालागीं यागपरववडी ॥ पुण्योच्याकोडीजोडधावे ॥९॥ ६ ॥ तेथमंत्रतंत्रद्रव्यसुधि
नाहिंयागयजनविधि ॥ तेणेंस्वर्गनेदेंत्रिशुधि ॥ ठकलेदुर्बुधिअविहिताचारे ॥९॥ ७ ॥ नतयाअलब्धाका
मासाठिं ॥ सर्वांगीं क्रोधउठि ॥ जेंविपरिपाकांपाटिं ॥ धरिकडुवटिअंबलाकाजि ॥९॥ ८ ॥ जंवजवपिके
कोरफडे ॥ तंवतंवकडुपणगाढे ॥ तेसाकाम नावरापुढे ॥ क्रोधंवाढअत्यग्र ॥ ९ ॥ क्रोधंकाळियानाग
होयखरा ॥ देतदेवाच्याफुफुकारा ॥ पुन्पतेचारवरा ॥ घालिधुंदकारासाधुनिरेखा ॥ ११ ॥ ऐसाक्रोधाचा
वसोटा ॥ होयतमोचावोहटा ॥ मगदंभाचेनाणावटा ॥ हिणकसाचासोयविकारमोडि ॥ १ ॥ मग
जोजोभेटे प्राणियां ॥ त्यासिअभिचारयागक्रियामां ॥ लागनिबाहेरमुद्रिया ॥ पापासा
रेपापियाप्रवर्तमांडि ॥ ३ ॥ स्वधर्मांसाफाडोवाढे ॥ प्रतिपक्षीपाउपेठे ॥ अधर्मोचीख्वाणिउघ
डे ॥ समुळकुडें कर्माचरण ॥ ४ ॥ तेणेंपापाचारपिके ॥ गगनबुबितजाळेटेंको ॥ मगअध[illegible] पेक
मोत्तमो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥४॥ तुके। घातलिये यथा सुखें। अधर्में घालणिं ॥४॥ तेथें ठाणें देउनि अभिमानी। वाद विती तो नाभिमानी। म
गनिंदिती साधुजनी। विपुळ्ळा तिसज्जना उपहासयुक्ति ॥५॥ जगीं सर्वत्र पाहाती दोष। तथापि देखिले
यानिर्दोष। तरिं करी निउपहासी। करिती अवकाश। असदारोपण ॥६॥ यापरि अभिमानें निंदा। पापबुधी
वाद ढबाधा। सहजानुवादें सदा। साधुनिंदा अनुवादती ॥७॥ जे का हरि ते आवडती। जे सदा करिती हरि
भक्ति। त्यातें सदा उपहासीती। अनुवादति गुण दोष ॥८॥ द्विजसमरती हरिनाम। त्यांना वेष्णती अ
धर्मी। ऐको निहरिकीर्तेन संभ्रमी। स्मणती हें परम महापापी ॥९॥ ऐसा जो हरिना मातें निंदी। हरिकीर्तन उ
ह बुधि। ते खळ जाणावे त्रिशुधि। भजनापवादि दुर्जन ॥११॥ श्लोक॥ वदंति मान्यो न्यमुपासित स्त्रि
यो गृहेषु मैथुन्यसुखेषु चाशिव॥ यजंत्यसृष्टान्न विधानदक्षिणं वृत्यैपरं घ्नंति पशूनतद्विदः॥९॥
॥टीका॥ स्त्री कामें अती कामिका। मैथुना परतें नाहिं सुख। ऐसें स्त्रमें काम मूर्ख। स्त्रिया अवश्यक उपा
शिती ॥११॥ यापरि मंदबुधि। के संसवादते वाढि। मनुष्य जन्में हचि सिधि। नाना भोग विधी भोगाव्या
स्त्रिया ॥१२॥ जे स्त्रीभोगीं सदा सुख। तत्याग विती अतिमुर्खी। वैराग्य मिसें लोका। ठकिले देखमला मु
ढी ॥१३॥ सांडोनि ग्रहभोग अंगना। त्या वैराग्य उ भ्रष्ट भावनी। ते निज कर्में दंडिले जाण। नागउनि
वनादवडिले देवें ॥१४॥ कायग्रहाश्रमीं देवो नसे। मृगवना धांवता तिपिसे। साचाचि देवो वनिवसे। तरि
मृगव्याघ्रांका न तरती। व्याघ्र ॥१५॥ घालोनियां आसना। देवो भेटता जरि ध्याना। तरि बकासीं पालिंग गी
न। कां पा ततक्षणें नुधरती ॥१६॥ येकांतीं रहिवासु विवरिं। तथेचि भेटतां श्रीहरि। तरि नतवायाउंदरिं।
कां पां घरोघरिंची जाती ॥१७॥ देवो सर्वज्ञसर्वोरवडा। तरें चि पक्षियाकेला जोडा। तो हि लोकीं मानूनि वे
डा। त्यागाचा गाढमोढ पाडिला ॥१८॥ आनंदाउ पस्छी येकायतनी। हं देवाचें वेदवचनी। तरी नमनूनें आ ॥४॥
सान। त्यागाचें संपूर्णमा द्रितीबंउ ॥१९॥ मैथुनि परम सुख। देवें चिरचिलें देख। तरि त्यागानियां मूर्ख॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वितरागी लोक सन्यासि होती ॥ २० ॥ जें जगामाजि केवळ पित्रिं ॥ ते स्वयें होती संन्यासि ॥ वेदें दंडें नियांत्या दवो
सी ॥ कावीलि भिक शिदारादार ॥ २१ ॥ त्याग करूनियां निज स्त्रियेसी ॥ नियोग केले ती संन्यासि ॥ तो स्त्रियेच्या क
पबाधित्यासि ॥ मागतां भिकेसि पोट न भरे ॥ २२ ॥ हातावरि पावले दंड ॥ खांड मिरिया केले मुंड हीं
डती भग विं गुंड गुड ॥ हा स्त्रीशापें वितंड विटंब केला ॥ २३ ॥ घेवोनियां दोहि हाती ॥ उदंड गांडि सिली
विती माति ॥ त्रिकाळ जा विबुड किजेती ॥ ऐसि स्त्रीशापें ख्याती लाविली त्यासि ॥ २४ ॥ लंगोटी लावि
लीगां डिसि ॥ ल्हो ळिघातली हातासि ॥ त्या हिव बिंदु उदे वोनि त्यासि ॥ पापें संन्यासि लाविले भिका ॥
॥ २५ ॥ स्त्री सुखा परते नाहिं सुख ॥ स्त्री त्यागापरता नाहिं दोष ॥ हें नेणोनियां मुर्ख ॥ दंडिती वैराग्यत्या अनेक
गें ॥ २६ ॥ स्त्रीसंगाविण विविधभोग ॥ ते जाणावे अति उद्वेग ॥ निजभाग्यें जे सभाग्य ॥ सांगत स्त्रीया
गें भोग भोगीती नाना ॥ २७ ॥ हे चि देवाचें प्रसन्न होणें ॥ जे सदा उपभोग भोगिताना भोगणें ॥ तप्भोग
लें त्यागणें ॥ तें विक्षोभणें देवाचें ॥ २८ ॥ स्त्रियादि भोग त्यागिले राकेंड ॥ पुढें निज मोक्षलें वचन कुडें ॥
या परि भोळे लोक बापुडे ॥ वैराग्यवादि पुढें नाडले येथ ॥ २९ ॥ ऐसें या या अनुवादा ॥ करिती परस्पर
संवादा ॥ म्हणती त्या विबुधिकदा ॥ आ ॥ ल्हासि गोविंदा देवो नको ॥ ॥ ३० ॥ त्याग करूनि भीक मागणें ॥
या परि सभले मरणें ॥ मुक्ति देखिली नाहिं कोणें ॥ आपदा भोगणे जग देख ॥ ३१ ॥ कोणा चितरि
मुक्ति कोठें तरि देखली गती ॥ तरि ते साच मानु येती ॥ मिथ्या वदंती वैराग्य त्यागें ॥ ३२ ॥ ऐसया त्या
गा विकरूनि निंदा ॥ भोग भोगावे म्हणती सदा ॥ ऐसे ऐसे या आसिवादा ॥ देती सर्वदा स्वाध्याया
स सि ॥ ३३ ॥ स्त्री सुख परम मानुनि ॥ स्वयें दाति हा स्त्रेण ॥ मग जागती सुषुप्ति स्वप्न ॥ स्त्रीयेचें ध्यान अ
हर्निसी ॥ ३४ ॥ नाहिं सद्गुरूचें भजन ॥ नाहिं वृद्धासि पूजन ॥ नाहिं अतीथीसि अन्न ॥ स्त्रीआधीन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३५॥

॥५॥ सर्वस्वें॥ स्त्रियेचें दुःख वोंनें दीमना॥ कदांनुलंघी स्त्रियेचें वचना॥ नित्य स्त्री याचें अनुसंधान॥ स ज्ञावें तु
पासन स्त्रियेचें सदां॥ ३ घा॥ नाहिं कुलदेवत्ता कुलानुवर्त्ती॥ नाहिं पिता माता सद्गुरु भक्ती॥ संपत्ती वोपि
स्त्रीयेचे हातीं॥ आपण सर्वार्थि आधीन वर्त्ती॥ ३ ५॥ ते स्त्री भोगा वश्या सी॥ धन जें न आ जोवया सी॥
याग आरंभी जि विके री॥ केवळ दंभ स्तिउदारार्थी॥ ३ ६॥ श्लोक॥ आधीयं जंत्य स शान्न विधान दक्षीणं॥
दत्ये पर घ्रं त्ति पशुनत हृद:॥ टीका॥ यांगें स्वावी स्वर्ग सी धि॥ हिं ना हिं दृढ बुधि॥ तो कंडी येजी विकाव
धी॥ पापा व त्रिशुधि हा चिकेला॥ ३ ७॥ यज्ञ दीक्षेची प्रतीज्ञा॥ तेणें पुज्यं हायीन वरिज्ञा॥ अग्र पुजा मा भ्रा
वांया॥ अेसे या उत्कंठा क रिती याग॥ ३८॥ ऐसी हें नाना विवंचना॥ आधीं संकल्पूनि मना॥ मग प्रवर्त्ते या
ग हवना॥ जोउ व्याधना कृत निश्चयो॥ ४ १॥ न पाहे विधि विधाना॥ आणि न पुसती सज्ञाना॥ परिपश्च
त्तियाहनना॥ प्रवर्त्तती जाणाव ठ न ठ दंभों॥ ४ ०॥ स्वयेंने णती विधि विधाना॥ नाहीं आदरु मंत्रा चरणे॥
न करिअन्न संपादना॥ कोण्डया कणा हवन मांडी॥ ४ ३॥ मीं यज्ञक रितों आंगों॥ ऐसें जगापासिं सांगें
आणि तेणं याग योगें॥ साल्वी प्रसंगें जीवीका यो गु॥ ४४॥ ते यिवापुरोडा शा॥ दावि तीय धा सावका
ज्ञा॥ आत्मिं पवित्र जालों निर्दोषा॥ ऐसा स्तिउल्हास लागती क रा॥ ४ ५॥ गो णता आवहान विसर्जन॥
येथ के त्ति पुजा दक्षणा॥ सत्पात्रा त्ति अवगणना॥ करिती हेळणा जोन गर्वो॥ ४ ६॥ केवळ जीवी केच्या
आशा॥ करु लागती पश्च हिंसा॥ आत्मिं याज्ञिक या आवेशा॥ पाडिती ठसा ती हिं लोकीं॥ ४ ७॥ जी विके
त्तियादुराशा॥ अविधि करितां पशुहिंसा॥ मज दोषु होईल ऐसा॥ कां या ळा मानसा कदानुपजे॥ ४ ८॥
॥ श्लोक॥ क्रिया विभुत्या भिजननविद्यया॥ या गनरूपेण बलेन कर्मणा॥ जात स्मये नांध धिय: सहे ॥५॥
श्वरा सतो वमन्यंति हरि प्रिया नरवला:॥ टीका॥ या परिवर्त्तती स्थिती॥ या हिं जालेयां संपत्ती॥
ते गर्वी चाभद्रजाती॥ तैसा या उन्मत्ती उलों लागों॥ ४ ९॥ कां लेडिये आलालोंडा॥ वोहवी वो लियालें

२ वरि

मग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

डा॥ कां मर्कटाच्या तोंडा॥ मदिराचा भांडा सांपडे जैसा॥ ५०॥ ते सामीं येक ज्ञाता पुढां॥ म्हणे निनात्वे
तउतडा॥ सज्ञान आत्मा पुढां॥ कवण बापुडा आन आहा॥ ५१॥ ऐसी या हीवरि अहंता॥ रालेंमोतील
गावसु जातां॥ राजवाजी नरयानें प्रासता॥ ते रोग वैद्यांचे माथां मोचेफेडा॥ ५२॥ यज्ञिं यागस्वाहाका
रिं॥ रुद्र आमुचि आज्ञा करि॥ त्या विआस्मां हृ निथारी॥ केशा परिमाना विा॥ ५३॥ म गाशिष्य सुहृदस
जनी॥ परिवार त्या शेवक जनीं॥ मज समान त्रिभुवनी॥ समर्थ कोण्ही असेना॥ ५४॥ जैसि कां काटिभं
वतीहरिमा॥ कि तैसी सिध्याची मांदियाळी॥ तेम हिमेचा गर्वमेळिं॥ मानिपा यांत कि ध्रुवमंडळा॥ ५५॥
जैसें विंचुवा विषथोडा॥ परि प्रबळे वेदने सि चढा॥ तेविं विद्या थोडी परि गाढा॥ गर्वाचें पुढें अतीभरिता॥ ५६॥
तो अज्ञाना मा जि सर्वज्ञता॥ मीरविआ पुलि योग्यता॥ जे विंआं धारि खद्योता॥ सतेज ता सगमगी॥ ५७॥
अल्प ज्ञाना विद्या साटिं॥ वाचस्पतीनाणी दृष्टि॥ जेविं भुंगी पां खांगर॥ डाचे पुष्टि॥ पावो देउं पाहे॥ ५८॥ स्यानि
निरवळतां बेयाचें नाणें॥ देवो रिघे दामोक्ष्यायेसणें॥ ते णे आपुलेन दातृपणें॥ मानि ठेंमूणें बक्रितो॥ ५९॥
कर्णदा तत्वें बोलीजे पुढां॥ सो हिन मांडे आत्मा पुढां॥ प्रत्यहीं भार सुवर्ण कुडा॥ उपजे ते पें गाढा दाता
कर्ण॥ ६०॥ आत्मिं कि जा जित वित्तें॥ दान देवों समपात्रांतें॥ मा दातत्वें कर्णांतें॥ विशेष तेथ तो काय॥ ६१॥
सदा अपकारु विजेडा॥ त्या सही अल्प उपकार घेडा॥ इतुके या साटिं नो कळे पाडे॥ सर्वेश्वरो कडे बुडवि
सदां॥ ६२॥ एवं अल्प दाना साटिं॥ दातत्वाच्या त्रिकुटिं मिघाचा परि अति उद्धयिं॥ स्वमुखें उठी गर्जतु॥ ६३॥
बरवेपणाचे निपांगा॥ मृदना सिविटा वोलागा॥ सौंदर्य माझें आंगां॥ दुजें मज जोगे असेना॥ ६४॥
कि रवि तु बरवे पणा सा यिं॥ राजहंस ना पिंद दिसि॥ कां अश्व लिमानि पायिं॥ मीं मोरि सितें परिसा॥ ६५॥ गो
ते विं बरवे पणाचा जाणा॥ थोर चढे देहाभिमाना॥ जे विं देखोनि हीरवें राना॥ ऐसा संपूर्ण उन्मादा॥ ६६॥
यावरि कां हिं येक पराक्रमा॥ केलिया नमनी तिन्ही रामा॥ जेविं गो ग्रहणि संग्रामा॥ शौर्य धर्मे उत्तरा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥६॥ चा॥६७॥कां आंगीचे निमोजे। तानसो रूनम निद्गुजे। ते साब ळावे निफुंजे। स्वयें गर्जे मुसमुसितु॥६८॥
ते आंधिचि भ्रमरावितीस ज्ञाना। याहीवरि याज्ञिके हे महिमान। तंया ज्ञिक कर्माचरण। दावितो आपण
लोकांप्रती॥६९॥ आलयांस धू नोप्रती। आपुलि स्तविती कर्मस्थिती। मग कर्म मुद्रा नाना युक्ती।
स्वयें दावि तिलोकांप्रती॥७०॥ ऐश्या लिंकमोचारा। तोत त्वाचा गर्वपुरा। जेविं दिवाभित आंधारा। नि
घे बाहिरा घुगावु॥७१॥ अजा चेलेडो नेपेटे। तथें जो तिज्वाळा कढोनु मटे। पुरि घुंमटले घुपधुपिमो
टे। धुवें विकटें दिग्मंडळा॥७२॥ यापरि नानादंभोपाधि। अतिगर्वी वाउन्मादी। अंधजालि सद्बुधी।
तो साधूतें निंदी हविहरासहित॥७३॥ जेविं कांदाटले निकवेळे। द्रष्टितें केलिपिवळे। मग देखें लोगें
स मळे। अेसुउमुळे पीतवर्ण॥७४॥ ते विं निंदोपाधि अतिगर्वी। मंदु जाले प्रत्ताछ ळवी। मग [illegible] निंदु
ष्टि दोषलावि। सुधा तेभावी अतीमळिनत्वें॥७५॥ जो योगियांचा मुगुटी। उपातेभ्रणती धुर्जटी।
त्याचिपा हातातरा हाठि। दिसे सेवटिं अतीमंद॥७६॥ रागेंउमा घातले आगी। यालागी याज्ञिका पैंसी
रभंगी। सकामत्तविमोह निलागी। नम्रु लागवें गीं पाढिं लागे॥७७॥ विछासदंभाचा कपयि। केलिं नदे
खोंसुध दृष्टि। वृंदापती रता गोमटि। तपें केलि सेवटिं व्यभिचारिणी॥७८॥ जेथ विछा व्यभिचा
रवासि। तरें देवो वृंदा वनापासीं। जयाळगा टपाळ मिळ्तीरासि। केविं साधुत्व त्यासि मा
नुआल्हिं॥७९॥ साधु मानुसनलु मार। त्यासि हि वैकुंठीं क्रोधथोर। वाढ्या सारिते हरि किंकर।
जयविजयविरशापिले॥८०॥ श्रेष्ठ मानुं चतुरानन। तोहि निल्लाग चितिन। उमानो वरि देखोन॥ ॥६॥
म्हणतां सावधान विर्यद्रवलें॥८१॥ नारद ब्रह्मचारि निजांगें। तो रुछा दारा स्वयें मागे। ता न
त्र होठा केला [illegible] तें संगे। सा दिपुत्र वेगें त्ज्ञानी झाला॥८२॥ ज्ञातें भ्रणती सत्यधर्मा। तोहि के

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वळअधर्मो॥ गोत्रवधाचा संभ्रम॥ हा पुर्णअधर्म धर्मोसी॥ ८३॥ व्यासततरितो जारपुत्र॥ तेणें कर्मेंपा
राशरो॥ द्वेसिया वसिष्ठ विश्वामित्र॥ अती मत्सर परस्परें॥ ८४॥ साधुश्रेष्ठ शौंदुर्वासासि॥ तो छळूं गेला
अंबरुषि॥ पितद्रोहि प्रह्लाद सि॥ साधुत्वत्यासि के विमानु॥ ८५॥ एवं वारवो राले पुराणीं॥ ते हिंसा
चेनमनीती मनी॥ मा आर्तांचे वर्तमानि॥ साधु कोणि असेना॥ ८६॥ एकोनियां वटगोष्टि॥ येरधांवती
येरापाठीं॥ येकेकरिती तोंडपिटि॥ अतिचावटि उदगार्थी॥ ८७॥ येका मुद्रा मंत्रआसनी॥ येके बैसलेब
कध्यानि॥ परिसत्य मानेमनी॥ ऐसा साधुको णीं असेना॥ ८८॥ जेजे हरिचे पदि येतां॥ ते तनावेंती उ
तयोतें॥ जे विंदा[illegible]ख विंतां दर्पण॥ तं पक्षोभ निजचित्तें निर्नाशिका॥ ८९॥ ऐस आपुलिया स्वयुक्ति॥ सा
क्षेपें साधु तें निंदिती॥ साधु आथि हेवस्ति॥ अनुमात्र चित्तिं असेना॥ ९०॥ ज्याई श्वराचे निवर्त्ततीजीती
तोईश्वर आहेहे नमनिती॥ तो यीश्वर असे कवणें स्थिती॥ ऐकतुजं प्रतीसांगेन॥ ९१॥ श्लोकः॥ स
र्वेषु रास्च तनुभ्रत्स्ववस्थितं यथास्वमात्मानम भि[illegible] र्मश्वरं॥ वेदापगीतं नचश्र ख्वते बुधा मनो
रथानां प्रवंदतिवार्तेया॥ ९॥ टीका॥ जो सर्वभुतांचा ठाउ॥ निरंतर अंतरनाहिं॥ समसाम्ये सर्वदां पा
हांहोउणार पुनाकहिं कल्पांतीनेणा॥ ९२॥ जो सर्वा माजि असे सर्वदां॥ परि सर्वपणा नातळेकदां॥ जो विंप
श्रपत्र जळस्पंदा॥ अलिप्तबुद्धिदा असोनिसंगो॥ ९३॥ ते विंअसोनि सकळजनी॥ घुसवेटे नाजन
घसणि॥ नभजेसें अलिप्तपणीं॥ नरचुडामणि सबाह्ये॥ ९४॥ तैसें अलिप्तपणनमोउ॥ परि रविब्र
नंत ब्रह्मांडो॥ ते ब्रह्मांडआंड प्रचंडा॥ वागविउदंड अकर्तामियोगा॥ ९५॥ यालागीं तो अंतर्यामी॥ अ
न भीधौंबोलिजे नृत्य निगमिं॥ जो सर्वांचा हृदयग्रामिं॥ चेतनानुक्रमी लक्षिजे॥ ९६॥ त्या ईश्वराचा
गातांगोष्टि॥ सर्व अरिष्टा होय तुटि॥ जो देखतां चिदिठि॥ स्वानंदसृष्टि तुष्टलावर्षे॥ ९७॥ त्या यीश्व
रातें नित्य ध्यातां॥ कां आवडि नामगीतीं गातां॥ तरि अभिष्ट मनोरथा॥ होय वरुषता अखंडधारि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१९॥ एवं स्कंदवदाता तो वास्ता ॥ जो अंतकाचा नियंतु ॥ आकाळें काळासि सत्ता ॥ ज्या भेणें सर्वथा नै
॥७॥ केनसके ॥१९॥ स्वासोस्वासा वियापस्विना ॥ ज्या भेणें नेमस्त वागे वारा ॥ ज्याचे निधाकें धरा ॥ विर
वें सागरा जळीं असतां ॥२०॥ जयाचें आज्ञेंव रिजाणा ॥ सूर्य चालविदीन माना ॥ याचें पुरातन आज्ञे
भेणें ॥ समुद्र आपणें रेखा नुलंघी ॥२१॥ ज्यातें सदां गाईजे वेदीं ॥ ज्यातें वाखाणिजे उपनिषदीं ॥ ज्या पवि
त्रकीर्तिदुंदुभि ॥ स्वयें त्रिशुद्धिनायकती वृंदा ॥२२॥ जयाचें नाम स्मरतां जाण ॥ सकळ दोषा निर्दळण ॥
ज्याचे कृतांतवंदित्व चरण ॥ जन्ममरण विभांडी ॥२३॥ ज्याची कथा कर्णपुटीं पडतां ॥ विकल्पाच्या कोटी ॥
निर्दळूनि उठउठी पाडि मिठी परब्रह्मीं ॥२४॥ सा परी जो पवित्रमूर्ती ॥ त्यालागीं वेद सदां वर्णिती ॥ अ
ती भाग्य नायकै त्याची कीर्ती ॥ वाचिलोक रिती मनोरथा ऱ्यां ॥२५॥ आभ्वलें आपुलि या गुण गुणा ॥ नायि
के वाजें तया निशाना ॥ ते विनायिको निहरि गुणा ॥ विषय संभाषणा आदरें वदती ॥२६॥ त्यालागीं तें अति
मंदा ॥ अविनीती सदां स्तब्ध ॥ विषया लागीं विषयांध ॥ अती लुब्ध लालुप्प ॥२७॥ श्लोक ॥ लोके व्यवा
॥ यामिषमद्यसेवा नित्यास्तु जंतोर्नहि तत्र चोदना ॥ व्यवस्थितिस्तेषु विवाह यज्ञसुराग्रहैरासुनि
न वृत्तिरिष्टा ॥११॥ टीका ॥ वेदें करितां प्रेरणा ॥ विषयावरि वासना ॥ स्वभावें सकळ जना ॥ सर्वदा जाणा
सर्वांसी ॥२८॥ मांससेवन मद्यपाना ॥ मिथुनि भूत मैथुनीं ॥ ये अथि सर्व जना ॥ तिव्र वासना सर्वदा ॥२९॥
तेथ सेव्या सेव्य परवडि ॥ विवंचना कोण निवडी ॥ लागली विषयाचीं गोडी ॥ ते अनर्थकोडि करिती
ल ॥३०॥ आगी लागल्यां कापुसा ॥ विझविता न विझे जैसा ॥ तेविं विषयवंता मानसा ॥ विवेक सहसां
उपजेना ॥३१॥ जाल्यां लोलंगत बडिसा ॥ निजमरण विसरे मासा ॥ कां मुठिं चणे याच्या आशा ॥ नि ॥७॥
ळीमाजि अपैसा वांनर आडके ॥३२॥ दूध मीनलेयां मांजर ॥ नलगे रांद्विजआं सज घर ॥ तेविं विष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तैसेउत्त खळाविषयांसी ।। वेदेंनेमीलेनेमासी ।। तेचिवेदाज्ञाऐसी ।। ऐकूतुजपासीसांगेन ।। ९

यउन्मत्तनमा।। तेनकरिती विचारसेव्या सेव्या।। आखवळल्यां। विषयाचेचोउ।। योनीसंकरघेउलपु
टें।। यालागीं वेदेंचोखउे।। वर्णाश्रमपाउे विभागकेले।।१४।। जैसेंअफाट पाथिकेंआगा।। तेथसमद्विप
करूनिभागा।। मगभिन्नाधिकारेंचांगा।। धरासांगआक्रमीली।।१५।। कांआनावरतमेघजळा।। धरणेंध
रुनिघालिजेतळां।। मगनेमेंचिढाळेढळा।। पिकालागींजळा।। कां द्विजेपाया।।१६।। अनियेंमानादाकारा।।
साधूनकिजेंवाजंतरा।। मगनानाध्वनिमधुरा।। वाजविजे यंत्रासस्वरेंजेविं।।१७।। आवरावया
वा योनिभ्रष्टा।। मैथुनिविंहित प्रतीष्टा।। लाउनियां निजनिष्टा।। वर्णवरिष्ठानेमिले।।१८।। ब्राह्मणजातांरजकिंपा
शिं।। तेतंवकरुन लगेत्यासि।। रजकजातांब्राह्मणीपासिं।। तिरवटत्यासि तेनलगे।।१९।। अलतिस्त्रीभ
लतानरा।। मैथुनिहोयपोनिसंकरा।। तेचुकव्यांवाप्रकारा।। विवाहनिर्धारनेमिलादेवां।।२०।। धर्मपति
पाणिग्रहणा।। विवाहिंनेमिलासवर्णा।। तेथसमपंचमत्यजुना।। स्वगोत्रींलग्न करूंनये।।२१।। तीहिं
वेदतिन्हिवर्णा।। वेदेंसांउनियांजाणा।। स्ववेदआणिस्ववर्णा।। पाणिग्रहणनेमिलें।।२२।। कन्यासवर्ण
स्ववर्णाजीसीनाहिरजोदर्शन।। तेहीपित्यापासिंयाचुन।। करावेंलग्नविधानोक्त।।२३।। धर्मअर्थका
मांचरणा।। अन्यत्रनकरावेंआपणा।। ऐसीवाहोनियांआण।। पाणिग्रहणवेदोक्त।।२४।। करितांवधु
वरापाणिग्रहणा।। साक्षिदेवद्विजहुतांशना।। पितरस्त्रियामातेसमाना।। स्वदारागमननेमिलेंवेदें
।।२५।। एवंनेमूनिविवाहासि।। वेदराया चिआज्ञाऐसी।। साजेनियांसकळस्त्रियांसी।। चदारेतिं
मैथुन।।२६।। रात्रिंत्यजुनिपूर्वीप्रहरासि।। मैथुनस्त्रीसमागमासी।। ।।जाणनित्य
येंसींनेमिलेमध्यरात्रिं।।२७।। नेमिलेंस्वदारामैथुना।। तेहिंअहोरात्रिनाहिंजाणा।। प्रजार्थस्त्री
सेवना।। ऋतुकाळिंगमननेमस्त।।२८।। ऋतुकाळिंज्यासिगमना।। तेपुरुषब्रह्मचारिसंपूर्णा।। वेद

दिवसेंमैथुनमनोधर्मासी ।।

पर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निरत्य परउआपणा॥ याग रूपें जाण भोगातेनेमी॥३०॥ आत्मा वे पुत्र नामासि॥ पुत्र जाले या स्त्रिये
॥६॥ सी॥ संग करूनयेती सि॥ शनैः शनै विषयासि॥ यागवी वेदु॥३१॥ शोवा वया आमिषा॥ वेदें नेमुके लोके
सा॥ नघज वया पशुहिंसा॥ संकेट अपासा॥ स्वये घोति॥३२॥ आवडि खावि या मांसा॥ अथवा स्व
र्गीवी आशा॥ ते करिती पशुहिंसा॥ निश्चीत तया पुरुषा अधः पतन॥३३॥ निःकाम कर्मि पशुहिंसा
करितरि निःकामकेसा॥ तथ्य निगमाचा नेमु रे सा॥ मुख्य अहिंसा सर्व धर्मी॥३४॥ नित्यनक राव्या
मांस भक्षण॥ यज्ञिं पुरोडाश सेवन॥ ते हि पूर्णमीतजाण॥ स्वेच्छा मांस स्वाने देवाविलें वेदो॥३५॥
म यागकरूनि सौत्रामणी॥ स्वयेनेवे मद्यपानि॥ ते पञ्चशेष अवघ्राणि॥ येरी सर्वथा वदनी घालों नये हा
॥३६॥ यागकरूनि सुत्रामणी॥ श्रवें ताविं मद्यपानी॥ हे वेदाज्ञा जो सत्य मानी॥ तो स्वधर्मा चरणी॥
[illegible] ना गवला॥३७॥ पुजे कर्मी मद्यपान घडे॥ तो स्वधर्मे भ्रष्ट जाले जी बसेडा॥ लालुप्पें भुलले
बापुडे॥ वेद विषया कडे वोढिती॥३८॥ हें विषयाचें त्रिविध विदारण॥ मैथुन मांस करापान॥ यथी
मा निवृत्ति विवरण॥ हें मनोगत पुर्ण वेदाचें॥३९॥ विषयापासुनि निवृत्ति॥ वेदे विभागे लेचि घोती
पतिधरा विविषयासक्ति॥ हे वेदोक्ती सर्वथा नघडे॥४०॥ वेचुनियां निज धना॥ करूनियां विवा
ह यज्ञा॥ सेवावें मद्य मांस मैथुना॥ हें वेद वचन कदा न घडे॥४१॥ श्लोक॥ धनं च धर्मैक फलं यथो
वै ज्ञानं॥ स विज्ञानमनु प्रशांति॥ गृहेषु युजंति कलेवरस्य मृत्यं न पश्यंति दुरंत वीर्यम्॥१२॥ ॥८॥
॥टीका॥ नायिको निभगवत कथा॥ ज्ञानाभिमानी नाडले तत्वता॥ धनें परमार्थु या वा हाता॥ तो
ली स्वधर्मता नलविती धर्मी॥४२॥ विषया चिया कामना॥ सर्वस्वें वेचिती धना॥ ते चि धर्माचे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वे चिंता जाण ॥ सांडिती प्राण कवडि सांटिं ॥ ४३ ॥ जया धनाचे निपांगें ॥ हा धर्मसि आला सेनिजांगें ॥
जैविं पायाळाचेनि योगें ॥ महा निधी वेगें आतुडे हाती ॥ ४४ ॥ बिजें तथें समृद्र फळ ॥ चंदन तेथ परिम
ळ ॥ जळाचे ठाइं केवळ ॥ नांदती सकळ रस स्वादु ॥ ४५ ॥ देह तेथ असे कर्म ॥ रूप तेथ असे नाम ॥ धन तेथ
उत्तमोत्तम ॥ सकळ धर्म सदा असती ॥ ४६ ॥ जेविं येका दक्षीवंत योगें ॥ जागरी गीत नृत्य राग ॥ तुछलाद
वो लागवेगें ॥ आतुडे निजांगें निंभक्ताकरी ॥ ४७ ॥ वृंद्राक्त्व वाढती कळा ॥ जीवनात्त्व जीवाळा ॥ ते विधे
नास्त्व सोज्वळा ॥ धर्माचा सोहळा धार्मिकां घरी ॥ ४८ ॥ तैविं धनाचियापाठोपाठिं ॥ परंधर्मेसी पडे गां — म
ठि ॥ धर्म तेथें उठाउठि ॥ ज्ञानाचि सृष्टि विज्ञानेसिं ॥ ४९ ॥ धर्म तेथें शुध ज्ञान ॥ ज्ञान तेथे विज्ञान ॥ विज्ञान
तेथें समाधान ॥ ब्रह्म निसंपूर्णानंद तेथें ॥ ५० ॥ येवढें फळ ज्या धनापासिं ॥ सुखें वेचिती विषयासी ॥ दे
हे लोभें भुललि पिसि ॥ आंगि ज्या मृत्य कसि विसरले ॥ ५१ ॥ जळते घरिं ठेवठेवणी ॥ मरत्या देहा सुखवाडकर
णी ॥ तो नागवला दृष्मरणी ॥ तेवे दक्षें बोलणी नायकती कोण्ही ॥ ५२ ॥ उपजले निदिवसवेवो दे हा तें काळग्रा — दि
सीत असे ॥ हें निश्चनवें मरणें केसां ॥ देहलोभें पिसे विसरले ॥ ५३ ॥ त्याचें त्यां देखवतो केसां ॥ काळ गीळि बाळ
वयसा ॥ मग तारुण्या चि दशा ॥ मुख जेनिघसा ग्रासी काळ ॥ ५४ ॥ गीळु नियंता तारुण्यपण ॥ आणि वार्धिक्यें
कं पायमान ॥ ऐसे काळाचे विंदाणी ॥ दुर्धर्ष पूर्ण ब्रह्मादिकां ॥ ५५ ॥ जयाचे निश्चेपटघातें ॥ मरण आणि म
रातें ॥ मा मूर्ख तेथ जिविताते ॥ आक्षय चिंतुं रमो निती ॥ ५६ ॥ बुद्धि देह चितवूं अनित्य ॥ मा ते चित्ते
भोग काय शाश्वत ॥ परि धनवेचूनि विषयार्थ ॥ भुललें भ्रांत स्त्रीभोगार्थें ॥ ५७ ॥ ऐसे नैश्वरभोग जगीं ॥
ते भोगावया रिघावे स्वर्गी ॥ तदर्थे प्रवर्तत्ती यागीं ॥ लागवेगीं भोगइछा ॥ ५८ ॥ सुखभोगावयालागीं ॥
नि — पतंगजेवी घालि आगी ॥ तेउसमुत्रभोगी ॥ पतनालागीं पावती ॥ ५९ ॥ स्त्रीआमिष्य मद्यपान ॥ हे वेदोक्त
वि

वेद

भोग जाण ॥ तेथ केविं घडे पतन ॥ तैं विधान ने णती मुर्खे ॥ २६० ॥ श्लोक ॥ यत घ्राणभक्षो विहितः
॥६॥ सुरायास्तथा पशोरालभनं न हिंसा ॥ एवं व्यवाय प्रजया न रत्या इमं विशुद्धं न विदुः स्व धर्मं ॥१३॥
॥ टीका ॥ वेद विहीत कर्माचरण ॥ तेथ सर्वथा न के पतन ॥ जेथ चुके वेद विधान ॥ तेथ पावे पतन सत्या
ना ॥ ६१ ॥ वेदें बोलिलें आलंभन ॥ त्याचा नाव म्हणती पशुहनन ॥ हे सकाम मानिती विधान ॥ निष्कामा
हा न ने कदा न घडे ॥ ६२ ॥ वैदिक्या अर्थवादा सरिसा ॥ मानि बांधोनि भोग आशा ॥ यज्ञ मिसें व
आ श्च हिंसा ॥ भोग लोभाँशा करुं धांवती ॥ ६३ ॥ निष्कामासि याग यजन ॥ स्वधर्मार्थि करा वयाय
ज्ञ ॥ तेथ पशूचें आलंभन ॥ सर्वथा हनन करूं नये ॥ ६४ ॥ पशूचें करणि लानना ॥ देवतोद्देशें आंग स्प न
र्शन ॥ याना वं बोलिजे आलंभन ॥ हें यज्ञाचरण निष्कामा ॥ ६५ ॥ हविःश्वं कास्यायां गीं ॥ ऋत्विजु
पशु छेप्रसंगीं ॥ तेणें घावो लागों नेदी तां आंगीं ॥ वेदोक्त प्रयोगीं यज्ञसिद्धि केली ॥ ६६ ॥ वेदो
क्त मंत्रभागाधी देवसाक्षिक करूनि समस्ता ॥ आपण जाला निर्मुक्त महा ऋग्वेदार्थ ब्राह्मणीं ॥ ६७ ॥
पापति पशुघाता ॥ यज्ञी न लगे निश्चित ॥ तो हविःश्वं द्रव्यो माथी ॥ पशुघात निवारितु ॥ ६८ ॥ एथ मिं
मांसाचें मत्त ॥ देवतोद्देशें जो पशुघात ॥ या नाव आलंभन म्हणत ॥ स्वर्ग फळार्थ अवश्यक ॥ ६९ ॥
केवळ मांसभक्षणार्थी ॥ जे करिती पशूचा घात ॥ हींसा दोष तेथ प्राप्त ॥ ऐसे बोलत मिं मांसे
का ॥ ७० ॥ देवतोद्देशें पशूचा घात ॥ तेणें स्वर्गभोग होय प्राप्त ॥ तो हि भोग क्षय जात ॥ तेणें ॥९॥ क्षये
हींसा प्राप्त याज्ञिका ॥ ७१ ॥ एवं जेथ पशूचे हनन ॥ तेथ कर्म सदोष पूर्ण ॥ यालागी तेथ अधः
पतन ॥ बोलिले जाण याज्ञिकां सी ॥ ७२ ॥ याग करितां सौत्रामणी ॥ पुरोडाश घ्यावा अव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घ्राणि ॥ पति प्रवर्तीवे सकळ पापानि ॥ हें वेदविधानि असेना ॥ ७३ ॥ वेदिं विहीलें पाणीग्रहण ॥ ते प्रजा
र्थे स्वदारागमन ॥ पति रत्यर्थे नित्यमैथुन ॥ हें वेदी आज्ञा असेना ॥ ७४ ॥ मद्यमांसमैथुनप्रसंग ॥
स्वेच्छा न करावा भोग ॥ वेदें योतिला विवाहायोग ॥ भोगत्याग नियमार्थी ॥ २७५ ॥ तेणें न ऐसिया श्रु
त्यर्थधर्मा ॥ या गमिसें अधर्मा ॥ प्रवर्तोनि कामकर्मा ॥ भोगसंभ्रम गोभातीमूर्खी ॥ ७६ ॥ एवं नेवं विदा
संतस्तब्धा सदाभिमानिनः ॥ पशून्द्रुह्यंति विश्रब्धा प्रेत्य खादंती ते च तान् ॥ १४ ॥ टीका ॥ तेणें निश्रुध
वेदविधानातें ॥ अतीगर्वें चेष्टते ॥ आपणया मानूनि ज्ञातें ॥ अविधिपशुतें घातकरिती ॥ ७७ ॥
केवळ अभिचारमतें ॥ पावोनि सकळ भोगातें ॥ ऐसिया मानोनि विश्वासातें ॥ स्वेच्छा पशूतें घातक
रिती ॥ ७८ ॥ अविधी पशूतें घातीती ॥ पापा याज्ञिकाचे देहातें ॥ मारिले पशू मागे येती ॥ सकळे कर्तीका
ती घेउनि ॥ ७९ ॥ एवं निमालिया याज्ञिकासि ॥ परि भक्षिले पशू भक्षिती त्यासि ॥ जेसे सेविलें विषप्रा
णियासि ॥ यासि प्राणासि समूळें ॥ २८० ॥ श्लोक ॥ द्विषंतः परकायेषु स्वात्मानं हरिमीश्वरं ॥ म
र्त्यके सानुबंधेस्मिन्बद्धस्नेहाः पतंत्यधः ॥ १५ ॥ टीका ॥ परमात्मा जो श्रीहरी ॥ तो अंतर्यामि स
र्वशरीरीं ॥ तेथ पराचा जो द्वेष करी ॥ तेणें द्वेषिला हरि निजात्मा ॥ ८१ ॥ पराशि करि जो अपघातु ॥ ते
णें केला निजात्मघातु ॥ पापासि सहकुटुंब अधःपातु ॥ रौरवांतु ते बुडती ॥ ८२ ॥ श्लोक ॥ ये कैवल्य
मसंप्राप्ता ये चातीताश्च मूढतां ॥ त्रैवर्गिका ह्यक्षणिका ॥ आत्मानं घातयंति ते ॥ १६ ॥ टीका ॥
सज्ञान स्वतां तरती ॥ अज्ञान सज्ञाना शरण येती ॥ येणें त्यासि कैवल्यप्राप्ति ॥ त्यांचे वचनो
क्ति विश्वासें ॥ ८३ ॥ जे अज्ञाना [illegible] सज्ञान ॥ त्यासि केवळ ज्ञानाभिमान ॥ त्याचे [illegible] विषईं लोलु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

४का

प्पमना। तेपुरुषपूर्णे आत्मघाती। ८४। साधावया अर्थकाम। जेकरिती अविचार धर्म। हे त्रैवर्गी
॥१०॥ के घोरकर्मा। आत्मघाती परमज्याचेत्या। ८५। देहाचियागोमटिया। जेकरिती अविचारक्रिया।
अप तेणेंकर्मेंआपणया। र जिलारायानिजघातु। ८६। जोस्वयेंबैसलिखवांदितोडि। तो खवांदिसतीतप
धः रेबुडि। तेविंम्याकर्मोच्या वोडि। क्रियेसरो कडिअ पाती। ८७। श्लोक। एते आत्माहनोशांताअ
ज्ञानो ज्ञानमानिनः। सीदंतिकृतकृत्यावै कालध्वस्तमनोरथाः। १७। टीका। कामक्रोधुअतीअद्भु
ते। क्रुरकर्मिजेअशांत। तेआपणआपणियांअनहीत। निजात्मघात जोडीला। ८८। स्वयेंकर्मकरि
तीअविधी। तेचिम्हणतीशुधविधि। अज्ञानतेचित्रतीपादि। ज्ञानत्रिशुधिम्हणेनि। ८९। तेंकाम्यक
र्मेंउछिले। कींमहामोहेंआकळिले। गर्वदंभादिमदेखिळिले। काळसर्पेंगिळिलेसद्बुधिसी। ९०।
ग्रा गर्वादिज्वरितमुखें। गोडपरीकडुवोकें। विर्षय विषयसुखें। अतीहरिखेंवावितो। ९१। ऐसेयाविष
यालागींपाहें। आत्म मानुनिनिजदेहा। स्वोनिनानाउपावा। आर्थसंग्रहाश्चयेंकरिती। ९२। श्लोक॥
लित्वावायासरचिताग्रहापत्यसुहृद्धियः। तमोविशंत्यनिछंतोवासुदेवपराङ्मुखाः। १८। टीका॥
मरणेसिंसटघेता। श्रीमेळविती श्रीमंता। घरदारापुत्रवित्त। नानावस्तुजातसंग्रहा। ९३। ऐसेभोग
आयासयुक्ता। साउनिज्ञानगर्विसमस्ता। ज्ञानाभिमानेंबुडता। अंध तमातें अतीगविं। ९४। जेथें
त्रि अंधारावेठेळे। होउनिठाकतीआंधळे। जेथमोहरांचेकाळे। अंधःतमामेळेंअधिकदाया। ९५।
हा जयाआंधारातेंप्रकाशुयेतां। निखिळकाळौयेसविता। जेथगाढमुढअवस्था। अतीमोटय ॥१०॥
तास्वयेंपावो। ९६। जेथश्रुश्रुतिसीसोपलागे। आळसुआळसें जोगे। जेथघरबांधोनिनिजागें॥

सर्वे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निंदाक्रोधदोषेसदांवसती॥१०॥तेपभजनविमुखनरा॥अध:पतनआभिमानद्वारा॥जेविंअथाविं
पडिला॥चोरा॥तेविंबोलेरा निघोंनसके॥जेवासुदेवीसदाविमुख॥ज्यासिहरिभजनींनाहिंसुख॥
दु:ख त्यासिदशाहेअधोमुख॥अतीदु:खभोगीती॥११॥ऐसीअभक्तांचीगती॥सांगीतलिआहेस्थि
ती॥वांछूनीत्याचियेदुर्गती॥वांछवेताभितीस्पष्टवदतां॥१०॰॰॥भक्तांचीगतीबोलिलें॥यापरिसचां अ
गमुकेंलीणें॥प्राणजीउकासवेंप्राणें॥परितेंदु:खकोणाकोणाबोलावें॥१॥नायातुसप्रश्न॥काजी॥
हेदशाबोलणेंघेउआ॥जीयेरुवींअभक्तवादेआम्हांमाजी॥वाचेचीपांजिवीटाळलिनाहीं॥१२॥ऐसा
यावरिआतांनृपनाथा॥वक्ताआणिश्रोता॥रामस्मरणेंतत्वतां॥वाचेसीप्रायश्चितासवेंगकिजे॥१३॥
ऐकोनिअभक्तांचीगती॥अतीभ्रायेंसीदु:खप्राप्ति॥जाकंयाळलाचित्तिं॥यालागीचीतीरामनाम
स्मरे॥१४॥ज्यास्मरविलेहरितें॥तोचियासिपुसायेथें॥युगानयुगींभक्तत्यातें॥कोणविधिनेभजन
करिती॥१५॥श्लोक॥राजोवाच॥कस्मिन्कालेसभगवान्किंवर्ण:कीदृशोनृभि:॥नाम्नावाकेन
विधिनांपूज्यतेतदिहोच्यतें॥१॥टीका॥जाचेनिस्मरणेंतत्वतां॥कर्माकर्मेंनुघवितीमाथा॥त्या
भगवंतांचिकथा॥माझियाहीतालागिंसांगा॥१६॥जोपरमात्माश्रीहरि॥श्रत्यादियुगयुगांत
री॥कोणनामरूपंवर्णाकारी॥भक्तकेरापरिपूजिती॥१७॥आणिकेकाळिंच्याप्रजा॥केरानियजि
तीअधोक्षजा॥कवणविधिकरितीपुजा॥तेयोगीराजासांगीजो॥१८॥तुमचेमुखिंचेकृपावचना॥त्या
पुढेंअमृततिगोण॥वचनेंपरमानंदपुर्ण॥जन्ममरणउछेदी॥१९॥त्याहिमाजिंभगवद्गुण॥युगानु
वर्त्तिनारायण॥त्याचेंभजनपुजनविधान॥कृपाकरोनिसांगीजेस्वामि॥२०॥२१॥ऐकोनिरायाचेंव
चन॥संतोषिलेआवघेजण॥जाणेनिहरिगुणाचाप्रश्न॥करनिष्ठकरभाजनबोलताजाला॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥११॥ ।श्लोक॥करभाजन उवाच॥कृतंत्रेताद्वापरंच कलिरित्येषुकेशवः॥नानावर्णाभिधाकारोनानैव विधिने
ज्यते॥२०॥टीका॥नानावर्णनानाकारें॥नानानाम नामोच्चारें॥कृत त्रेतादि द्वापारें॥भक्त निर्धारें केश
व यजिती॥३ १२॥ककार ब्रह्मा वकार विष्णु॥शंकर स्वयें त्रिनयनु॥केशव तो गुणविहीनु॥प्रकारां कुपु
णीत्रितिहिंचा॥१३॥केशव केवळ अर्धमात्रा॥नये व्यक्त अव्यक्त उच्चारा॥व्याप्त विण व्यापक स्वरा॥सबा
ह्य अभ्यंतरा एक्यत्वें॥१४॥तो चि युग परत्वें रुपनामा॥भजन विधिक्रीया धर्मा॥भक्त पुजीती पुरुषोत्तमा॥
तो आनुक्रम अवधारी॥१५॥श्लोक॥कृते शुक्लश्चतुर्बाहुर्जटिलो वल्कलांबरः कृष्णाजिनोप
वीताक्षान्बिभ्रद्दंडकमंडलु॥२१॥टीका॥कृतायुगीं श्वेतवर्णधर॥जटिल चतुर्भूज वल्कलांबर॥
दंडकुमंडलुं कीतकरा॥आजिन ब्रह्मसूत्र अक्षमाळा हातीं॥१६॥ब्रह्मचर्यें दृढव्रत॥यहिं विहीं चीत्तां कि
ति ता॥परमात्मा मूर्तिमंत॥कृत सुगीं भक्त यापरी यजिती॥१७॥श्लोक॥मनुष्यास्तु तदा शांता निर्वैराः सु
हृदसमाः॥यजंती तपसा देवं शमेन च दमेन च॥२२॥टीका॥ते काळिचे सकळ नर सदां शांत निर्वैर॥स
मानता बुद्धि निरंतर॥शुद्ध मित्र परस्परें॥१८॥तपें करावें यजन॥त्यांत तपांचें मुख्य लक्षण॥शमदम देव
साधूनि संपूर्ण॥भगवद्भजन स्वयें करिती॥१९॥तें देवाचें नामोच्चारण॥दशधा नामिनाम स्मरण
तैं त्या विं नामें कोण कोण॥ऐक सावधान नृपनाथा॥२०॥श्लोक॥हंसः सुपर्णो वैकुंठो धर्मो योगे
श्वरोमलः॥ईश्वरः पुरुषो व्यक्तः परमात्मेति गीयते॥२३॥टीका॥ते काळिचे भक्त श्रेष्ठ॥या नामांचा
नामपाठ॥गायन करिती घडघडाट॥भव संकट निर्दळुनी॥२१॥हे कृतायुगींचें यजन तुज सांगीत ॥१२॥
ले संपूर्ण॥आतां त्रेतायुगीचें भजन॥मूर्तिचें ध्यान तें ऐका॥२२॥श्लोक॥त्रेतायां रक्तवर्णोसौ चतु
र्बाहुस्त्रिमेखलः हिरण्यकेशस्त्रय्यात्मा स्रुक्स्रुवाद्युपलक्षणः॥२४॥टीका॥त्रेतींय ज्ञमूर्ति पुरु
८ हंसः सुपर्ण वैकुंठ॥धर्म योगेश्वर श्रेष्ठ॥अमळ ईश्वर वरिष्ठ॥पुरुषोत्तम नामपाठ परमात्मा म्हणती॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८ विष्णुयज्ञप्रश्निजन्मा॥ सर्वदेवउरुक्रमा॥ वृषाकपि जयंतनामा॥ उरुगायपरमा नामेस्मरति॥२९॥

वर्ण षोत्तमा॥ रक्तवर्णोज्वलनोपमु॥ पिंगटकेश निर्धूम्रा॥ देवदेवोत्तमु चतुर्बाहू॥२३॥ तया यज्ञपुरुषा निर्मे
ळा॥ त्रिगुणा वित्रिमेखळा॥ वेदत्रयीचा पूर्णमेळा॥ मूर्तिचा सोहळा तदा सकुचि॥२४॥ स्त्रुक्स्त्रुवापा
णी ग्रहण॥ हें चितयावेंउपलक्षण॥ त्रेतायुगीं नारायण॥ येणें रूपें जाण निजभक्त ध्याती॥२५॥ श्लोक॥
तं तदा मनुजादेवं सर्ववेदमयं हरिं॥ यजंति विद्यया त्रय्या धर्मिष्ठा ब्रह्मवादिनः॥२६॥ टीका॥ तैंचे जे स
कळजन॥ ते वेदोक्त रितीभजन॥ सर्वदेवस्वरूप हरी पूर्णा॥ यापरि यजन त्रेतायुगींचें॥२७॥ त्रेतायुगीं सर्व
हीनर॥ वेदोक्ति नित्य सादर॥ सर्वही भजनतत्पर॥ धार्मिष्ठ समग्र अती धार्मीक॥२८॥ अतिधर्मिष्ठ धार्मिक
भजन॥ अत्यधा नामिं नामस्मरण॥ भजनेंक निती सदां पठण॥ ते नामाभिधान एकनाया॥२९॥ श्लोक॥
विष्णुर्यज्ञः पृश्निगर्भः सर्वदेव उरुक्रमः॥ वृषाकपिर्जयंतश्च उरुगाय इतीर्यते॥३०॥ टीका॥ द्वापरिभ
गवद्ध्यान॥ ते युगींचें पुजाविधान॥ भक्त कैसे करिती भजन॥ नामस्मरण तें ऐका॥३१॥ श्लोक॥ द्वापरे भ
गवान् श्यामः पीतवासा निजायुधः॥ श्रीवत्सादिभिरंकैश्च लक्षणैरुपलक्षितः॥३२॥ टीका॥ द्वापारिंघ
नघनः श्याम॥ अतसी पुष्पप्रभासमा॥ पीतांबरें परिधान नामा॥ श्रीवत्स चिन्हांकित॥३३॥ शंखचक्र
पद्म गदा॥ चारि भुजा सायुधा॥ ही हीं लक्षणीं गोविंदा॥ लक्षिती सदां निजभक्त भजनीं॥३४॥ श्लोक॥
तं तदा पुरुषं मर्त्या महाराजोपलक्षणं॥ यजंति वेदतंत्राभ्यां परं जिज्ञासवो नृप॥३५॥ टीका॥ राशा
क छत्र आणि चामर॥ राजलक्षणि राजोपचार॥ यापरि द्वापारिंचे नर॥ अती सादर पुजेसि॥३६॥ सी
घ्रपावावया परात्पर॥ वैदिकतांत्रिक पूजा मिश्र॥ तत्वजिज्ञासु करिती नर॥ भजनतत्पर या रिती॥३७॥
तेकाळिचें नामस्मरण॥ जेणें होय कलिमलदहन॥ या नामाचें अभिधान॥ एक सांगेन नृपनाथा॥३८॥
॥श्लोक॥ नमस्ते वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धाय तुभ्यं भगवते नमः॥३९॥ टीका॥
वासुदेवा तुतें लोटांगण॥ संकर्षणा तुज नमन॥ प्रद्युम्ना प्रणम्य पूर्ण॥ अभिवंदन अनिरुद्धा॥ ध्यानारा

८ मनोरम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यण ऋषिवरा ॥ महां पुरुषा सुरेंद्रा ॥ विश्वरूपा विश्वेश्वरा ॥ महात्म्या श्रीवरा नमस्तुज ॥ ३५ ॥ सर्वेभूतें भूता
॥१२॥ त्मा ॥ तुज नमन पुरुषोत्तमा ॥ द्वापारिं ऐसया नामां ॥ रूपोत्तमा सदां स्मरती ॥ ३६ ॥ श्लोक ॥ इति द्वापरे उर्विश
स्तुवंति जगदीश्वरं ॥ नाना तंत्र विधानेन कलावपि यथा शृणु ॥ ३७ ॥ टीका ॥ यहीं नामीं स्तुति स्तवनां द्वा
पारिंचे करिती जन ॥ आता कलयुगींचे भजन ॥ तंत्रोक्त विधानें करिती ॥ ३८ ॥ श्लोक ॥ कृष्ण वर्णं त्विषा
कृष्णं सांगोपांगास्त्र पार्षदं ॥ यज्ञैः संकीर्तन प्रायैर्यजंति हि सुमेधसः ॥ ३९ ॥ टीका ॥ कलियुगीं श्रीकृ
ष्ण देवा ॥ वर्णें कृष्ण वर्ण विग्रह भवो ॥ प्रभा इंद्रनीळ कीळ समुदावो ॥ मूर्ति तैसि पाहा होय शोभायमान ॥
॥ ४० ॥ मूर्ति सर्वावेवीं सांग ॥ त्या रिभुजा पराक्रम चांग ॥ वेणु विशाणादि उपांग ॥ आयुधें आव्यंग रौं
खचक्रादिकीं ॥ ४१ ॥ पार्षद भागीं निजपार्षदां ॥ नंद सुनंदादि सायुधां ॥ कलियुगीं प्रज्ञा प्रबुध्या ॥ या पदिंगो
विंद चिंती तो सदां ॥ ४२ ॥ मधुपर्कादिक विधानां ॥ सांग केलें जें पूजनां ॥ ते हीमानुनिया गोण ॥ आवडे कीर्तन
कलयुगीं ॥ ४३ ॥ नवल कैसें राजाधिराजा ॥ कीर्तनें तेथि महां पुजो ॥ जेसी आवडी अधोक्षजा ॥ कीर्तनें गरुड
ध्वजा उल्हास सदां ॥ ४४ ॥ कीर्तन पढीयें गोविंदा ॥ यालागीं सन्मान नारदा ॥ तो कृष्णा कीर्तन पढे सदां ॥ मा
मानुवादा गर्जतु ॥ ४५ ॥ कीर्तन करितां नामानुवादु ॥ संकटीं रक्षिला प्रल्हादु ॥ कीर्तनें तुष्टला गोविंदु ॥ छे
दी भवबंद भक्तांचा ॥ ४६ ॥ गजेंद्रें नामस्मरण ॥ करितां पावला नारायण ॥ त्याचें तोडी भवबंधन ॥ नि
जधामा आपण स्वयें नेला ॥ ४७ ॥ अधमाधम अतीवो खटी ॥ तो जराम आला अवचटीं ॥ ते गणिकापा
वविं वैकुंठीं ॥ कृष्णां नामासाठिं सरती केली ॥ ४८ ॥ नामें विनटलि गोविंदीं ॥ ते संकटीं राखिली द्रौपदी ॥
नामें तोडि आधिव्याधि ॥ जाण त्रिशुधि दासांचि ॥ ४९ ॥ मलदोषाचा मति गळा ॥ आति नष्ट अजामे ॥ ॥१२॥
ळ ॥ तोहि नामें केला निर्मळा ॥ प्रताप आगळा नामाचा ॥ ५० ॥ अंतरशुधिचें कारण ॥ मुख्य त्वें हरिकी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेनू॥नामापरतें साधन॥ सर्वथां आन असेना॥५१॥कीर्तनीं हरिची आवडी केली॥ब्रह्मा लागीं पें
मूर्जेसि॥ कांन विसंबे जेविं मासी॥ मोहाळासी स्तनाधी॥५२॥ते विं नाम स्मरे तया भक्ता॥ अतिशयें
आवडी अच्युता॥ दासाचि अनुमात्र अवस्था॥ निजांगें सर्वथा निवारि स्वयें॥५३॥यालागीं हरि
कीर्तन गोडी॥ ज्यासि लागलि धडपुडी॥ त्यासि नाना साधना च्या वोढी॥ सोसाव्या सांकडी का
रणें नाहीं॥५४॥जासि कीर्तनकथा श्रवणीं कथनीं॥ वोगुणा आल्हाद उपजे मनीं॥ उतरला स तो
वें साधनीं॥ पवित्र अवनी त्याचेनि॥५५॥येक चिनाम वीचों॥ सदां वसे श्रीरामाचें॥ तत्विपरवत छेदु
नि पापाचे॥ परमानंदाचे निजसुख पोहे॥५६॥आवडि करितां हरि कितनीं॥ हृदईं प्रगटे श्रीजनार्द
न॥ त्याहोनि श्रेष्ठ साधन॥ सर्वथां आन असेना॥५७॥थोर कितनाचें सुख॥ निश्चिती श्रेय दुनायक॥
कीर्तनें तरले असंख्य॥ सांडिले लोक हरिनामें॥५८॥यालागीं कितनाहोनि थोर॥ आणिका नाना साध उ
नना हिं सधर॥ मां कुवण हेलुं पामर॥ कीर्तनें नरनि दिली॥५९॥एवं कीर्तनीं विमुख॥ ते स्वप्नींन देख नाम
ती सुख॥ कीर्तन द्वेषें मूर्ख॥ अतिदुःख भोगिती॥६०॥ज्याचे हृदयीं द्वेष संचार॥ जळो जळो
त्याचा आचार॥ सदां कळिद्वेषी नर॥ दुःख दुस्तर भोगीती॥६१॥कलयुगीं जे बुधिवंत॥ ते नाम की
र्तनीं सदां निरत॥ गोरडुनि नाम स्मरत॥ हर्षयुक्त सप्रेमें॥६२॥नाना अवतार अतीगहन॥ त्यांत
श्रीरामकांभगवान कृष्ण॥ त्याचें चरित्र अतिपावन॥ त्याचे चरणवंदन सांगत॥६३॥श्लोक॥ ध्येयं
सदा परिभवघ्नमभीष्टदोहं तीर्थास्पदं शिवविरिंचिनुतं शरण्यं॥ भृत्यार्तिहं प्रणतपाल भवाब्धि
पोतं वंदे महापुरुष ते चरणारविंदं॥ ३३॥टीका॥ लक्षा उक्ष ध्यानें लक्षणें॥ देवा देवीं ध्येय ध्यानें॥
तरणोपाय केलीं जेणें॥ हरि स्मरणें तात्काळ॥६४॥यालागीं ध्यानासि तें वरिष्ठ॥ ध्यातां छेदिक

ना ल्यौं दिकरू । भक्तांचे अति अभिरूचि । मनोरथ इरूस सदां पुरवी । ६५ । नित्य ध्यातां हरिचरण । करि भक्त भव
॥१३॥ रोग दुःखहरण । तैसे यारा या नुक्के जाण । करि निर्दळण भवरोगा । ६६ । भक्तांचे पुरवि मनोरथ । तेतु
ष्टिविसि विषययुक्ती । परमानंद नित्य तृप्त । निवविती निज भक्त चरणां मनें । ६७ । वानु चरणांचि पवि
त्रता । शिव पाय वणि वारु माथां । जे जन्मभूमि सकळ तिर्थां । पवित्र पण भक्तां स्वचरणध्याने । ६८ ।
अक्षरला गल्यां चरण । पवित्र जाले पाषाण । मां जे जाणोनि करिती भजन । त्यांसि पवित्र पण कायवानु । ६९ ।
जो सदां शत्रुत्वें वर्ततां । तेणें चोरूनि नेलि निज कांता । त्यासि आबंधूतें शरणांगतां । दिधलि आमृतानि
री ज भावें । ७० । कोंडरुं असतां स्थिरो शिंतें सिनरू गार्न पर्कैश्वि देवी निष्कवणो विनगरी । अवकळते वरी
गत्ता स्थापिला । ७१ । या लागीं शरणांगतां शरण्य । सत्य जाण हरिचे चरण । यापरत्तें निर्भय स्थान । नाहिं आ
न निज भक्तां । ७२ । भक्तांचि अनुमात्र व्यथा । क्षणु न साहावे भगवंता । प्रल्हादासि अती दुःखता । हो
य निवारिता निजांगें । ७३ । दावाग्नी गिळूनि अंतरिं । गोपाळ राखिले वनांतरि । पांडवें जळतां जोह
रीं । काढिले बाहेरि विवरद्वारें । ७४ । करूनि सर्वांगाचा वोढा । नित्य निवारि भक्तांचि पिडा । जो कां भक्तां
चिया पीडा । रणरंगीं गाढा चालविरथा । ७५ । ते चरण वंदितां सांग । भक्तें प्रती पाळिउ संगीं । ति
रूपा सा प्रणत पाळवाची । दुसरा जगीं असेना । ७६ । तारावया भवाब्धि केवळ । चरणाचि नाव आ ढळें ॥
आनन्य शरणा सकळा । तारिता कांळ चरण अनुरागें । ७७ । ते महापुरूष श्रीचरण । शरणागतां निज
दिका शरण । त्यांचे सनकों ध्यान । अभिवंदन सद्भावें । ७८ । अगाध चरणांचे महिमान । वानितां वेदाप ॥१३॥
डले मौन्य । ब्रह्मांसदाशिव आपण । करितां स्तवन तटस्तटले । ७९ । आगम्य अतर्क्य श्रीचरण । जा
णोनि ब्रह्मादिक ईशान । साष्टांग अभिवंदन । करुनी नित्य स्तवन करिती ऐसे । ८० । श्लोक । यत्का सुदु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्पज सुरेप्सितराजलक्ष्मीं धर्मिष्ठ आर्यवचस्तायदगादरण्यं ॥ मायामृगं दयीतयेप्सितमन्वधावद्वंदे
माहापुरुषते चरणारविंदं २४ ॥ टीका ॥ जे राजस्त्रियेकारणें अमरलोल्यें गतमन ॥ ते राजश्री रामें त्या
गणें ॥ वचनाकारणें पित्याच्या ॥ ८१ ॥ श्रीराम धर्मिष्ठ चोख ॥ पितृवचन प्रती पाळक ॥ उद्गर राज्य सांडूनि द
ख ॥ निघे येकायेक वनवासा ॥ ८२ ॥ वनवासा चरणिं जातां ॥ संवघेतलि प्रिया सीता ॥ येणें बोलें स्त्रीकामता ॥
सर्वथा श्रीतां न मनावि ॥ ८३ ॥ तरि केवळ स्त्री नव्हे सीता ॥ ते निजभक्त जाणावता ॥ साजे नि राजभोग स
मस्त ॥ सेवेच्या निजस्वार्थी वना आलि ॥ ८४ ॥ राज्य असतां रघुविरें ॥ दास्य दासा वांटिलें आधिकारें ॥ तें
मी येकली येकसरें ॥ सेवा वनां तरें अवघीच करिन ॥ ८५ ॥ ते सेवाया विहातां ॥ सकळ सेव्याच्या निजस्वा
र्थो ॥ यालागीं चरणा चालि सीता ॥ आली नवता वनवासि ॥ ८६ ॥ केसें श्रीराम सेवेचें सुख ॥ चरणिं चाल
सीतां ~~आलि नव्हेतां वनवासि~~ ८ नाठवे दुःख ॥ विसरली मायामाहेरपक्ष ॥ अत्यंत हरिख सेवेचा ॥ ८७ ॥
ऐसि यामनोगत सद्भावा ॥ वना आलि करावया सेवा ॥ श्रीराम जाणे भक्तभावा ॥ ऐसे देवा दानवां कळे
ना ८८ निजभक्तांचे मनोगत ॥ जाणता येक श्रीरघुनाथ ॥ श्रीराम सेवेचा भावार्थ ॥ जाणती निजभक्त भ
जनानंदी ॥ ८९ ॥ भगवज्जनाचें सुख ॥ भक्त जाणती भाविक ॥ भावें विण भजन सुख ॥ अनोळख सर्वां
सी ॥ ९० ॥ पूर्ण भाविक भक्त सीता ॥ हें कळलें से रघुनाथा ॥ यालागीं तिचिया वचनार्थी ॥ होय धावता म्र च
गामागें ॥ ९१ ॥ मायीक म्रगाचें स्वर्णभान ॥ जरि जाणे रघुनंदन ॥ तरि भक्त लळे पाळण ॥ करि धांवणे
म्रगामागें ॥ ९२ ॥ बाळ काचे नि छंदें जाण ॥ जेविं माउलि नाचे आपण ॥ ते विं माया म्रगी रघुनंदन ॥ करि धाव
वाक्ये ण निजभक्तें ॥ ९३ ॥ भलतैसें भक्त वचनें ॥ मिथ्या नसूणें रघुनंदनें ॥ यालागीं निजरचणीं धांवणें ॥ करि
आपणें म्रगामागें ॥ ९४ ॥ जो रामु वानरांच्या गाठी ॥ एकता विकल्प न धरि पोटिं ॥ तो सितेच्या का
गो नासाठीं ज्याच्चे चरणरेणु आणी कंठिं ॥ वंदि मुगुटिं शिवा दिसवें ॥ ९५ ॥ तो म्रगामागें धांवतां ॥ पाव
धावे म्रगापाठिं न वलेकाइ ९६ एवं भक्तवाक्य उठाउठि ॥ जो पायी धावे म्रगापाठिं ॥ जाण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नकेलेपाषाण।।त्याच्यां चरणा अनन्यु शरण।।अभिवंदन करि सद्भावे।।९८।। एवं महांपुरुषांचे चरण।।
।।१४।। ति अभिवंदने करीं स्तवन।।कलयुगीं कीर्तनें जन।।परम पावन नित्यमुक्त।।९९।। श्लोक।। एवंयुगानुरूपाभ्यां
भगवान्युगवर्तिभिः।। मनुजैरिज्यते राजन् श्रेयसामीश्वरो हरिः।। टीका।। एवं त्रेतादि कलयुगवरी।। येही
नामरूपें अवतारी।। सद्भावें तें चार्नरीं।। भजीजे श्रीहरि श्रोत्या पार्थ।।९९।। त्यामाजि कलियुगचीथा।। विधानि
जे सज्ञानी श्रेष्ठ वरिष्ठ।। जेथ हरिकीर्तनावांचनी।। मुक्ति च्यारि वोळगण्या।।४००।। श्लोक।। कलिं सभाजयं
त्यार्या गुणज्ञाः सारभागीनः।। यत्र संकीर्तनेनैव सर्वस्वार्थो भिलभ्यते।।३६।। टीका।। न ह्यतः परमो लाभो
देहिनां भ्राम्यतामिह।। यतो विंदेत परमां शांतीं विंदतिं संसृति।।३७।। टीका।। अवधारिंराया सर्वज्ञा।। धन्य धन्य
कलियुग जाणा।। जेथ सर्व स्वार्थ करि कीर्तना।। नामस्मरणं साटिं होती।।१।। कलियुगीं दोषबहुता।। केवि
हरिकीर्तनें शुद्ध होय स्वार्थ।। तेथ दोष योगें गुण जे घेता।। ते नित्यमुक्त हरिकीर्तनें।।२।। हरिकीर्ति निशुद्ध चि
त्या दोषत्यागें गुणसंग्रहीत।। ऐसे सारभागी कलीयुगांत।। परम मुक्त हरिकीर्तनें।।३।। कलियुगाचे जाण
ते।। नामें मोक्ष जोडे तेथें।। जाणोनि करिती कीर्तनातें।। ते जाण निश्चित नित्यमुक्त।।४।। कलियुगीं हे विसा
र।। नामस्मरावे निरंतर।। करिती नामाचा निजगजर।। ते मुक्त साचार नृपनाथा।।५।। श्लोक।। ध्यायन्कृ
ते यजन्यज्ञैस्त्रेतायां द्वापरेंर्चयन्।। यदाप्नोति तदाप्नोति कलौ संकीर्त्य केशवं।।३८।। टीका।। कृतायुगीं
शमदमसाधन।। त्रेतायुगीं वेदोक्त यजन।। द्वापारिं आगमोक्त पूजन।। तांत्रीक विधान विधियुक्त।।६।। या
परि त्रियुगींजना।। परमसंकट साधना।। करितां हो परिमना।। आणुमात्रें जाणा उपरमु नव्हे।।७।। हें अवघीं
चि साधनें कलिकाज विकलि कीर्तनें।। तथ गातां नाचतां आपण।। वश्य करणें परमात्मा।।८।। आ खवेरें ।।१४।।
कुबलिगुणें।। एकतां गोवळ्यांचे गाणें।। देवो भुलला सर्व प्राणें।। यासवें नारायणें स्वानंदे।।९।। गुच्छाकों नाचे
गोपाळा।। याआरुष्पनामात्वाचाळा।। घेउनि गर्जति वेळोवेळां।। तेणें घननिळा सुख पावो।।४१०।।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेऐं सुखाचेनिसंतोषें देवापरमानंदेउल्हासें ॥ एवं कलयुगीं कीर्तनवरो भक्तअनायासेंउधरी ॥११॥
कीर्तनअवर्त्तनमेळिं ॥ जळती पापांच्या कुडवा ॥ ळिं भक्त उधरति ताकाळिं ॥ हरिनामेकळिदाटुगा ॥१२॥
हरि कलियुगी हे चिथोरि ॥ नामसंकीर्तन हीवो चतुर्वर्णमुक्ति करि ॥ तेथन विचारि स्त्रिशूद्र ॥१३॥ वेदअत्यंत
सि रूपएजाला ॥ तीवर्णाचे कानिलागला ॥ स्त्रीशूद्रादिकां अबोला ॥ धरूनि टेलाअद्यापि ॥१४॥ तवे द्विजं
ऊ अतीन्यून्य ॥ उधरिले हरिनाम किर्तन ॥ स्त्रीशूद्र अंत्यजजन ॥ उंधरणे हरिनामें ॥१५॥ कीर्तनेस्वधर्मवाढे ॥ जाण
कीर्त्तने चित्तशुध्दिजोडे ॥ कीर्त्तनी परब्रह्मआतुडे ॥ मुक्ती कीर्त्तनापुढे लाजोनिजाय ॥१६॥ कीर्त्तनी नंद
च्यारिमुक्ति ॥ हरिभक्तांतेवरूं येती ॥ भक्तत्याते उपेक्षिती ॥ तरिपायांलागती दास्यत्वें ॥१७॥ पेवूर्धिकलयु
गीचीप्रिती ॥ कीर्तनाचीपरमख्याती ॥ तायाजाणतूं निश्चिती ॥ विकल्प चितीं सएं धरिसी ॥१८॥ कृतत्रेतद्वापा
रासि ॥ निषेधुनाहीं नामासिं ॥ कलियुगीं नामापासीं ॥ च्यारिमुक्तिदासि स्वयें ॥१९॥ श्लोक ॥ नह्यतः परमो होति
लाभो देहिनां भ्राम्यतामिह ॥ यतो विंदेत परमां शांतीं नश्यति संसृत्ति ॥३॥१०॥ टीका ॥ जेजन्ममरणाचा
आवर्ती ॥ पडिले संसारिं सदां भ्रमती ॥ त्याप्राणियांकलियुगाप्रती ॥ कीर्त्तनेगती नृपनाथा ॥४२०॥ कली
युगीं कीर्तनासाठिं ॥ संसाराकाढूनिकाठिं ॥ परमशांतिसुखसंतुष्टि ॥ पंडेमीठीपरमानंदे ॥२१॥ ऐसा
कीर्त्तनी परमलाभु ॥ सीणतांसुरवरां परमदुर्लभु ॥ तो कलयुगीं जालासुल्लभु ॥ यालागीं सभाग्यालो
पा भु हरिकीर्त्तनी ॥२२॥ कीर्त्तनात्तवच्यारिमुक्ति ॥ भक्तांसि वोळमती ॥ हें नघेउको एलीम एती ॥ एकतेच्छि
तीनृपनाथा ॥२३॥ कीर्त्तनी हरिनामाच्यापाठा ॥ तेणे देवासि संतोष मोटा ॥ वैगीं संडोनि वैकुंठा ॥ धां
वें आवचटाकीर्त्तनामाजि ॥२४॥ हरिकीर्त्तनीलाधला देवो ॥ विसरलावैकुंठासिजावो ॥ ताचि आवड
काठावो ॥ भक्तभावोदेखोनि ॥४२५॥ जेथराहिला यदुनायेको ॥ तेथेंचियेवैकुंठलोको ॥ यापरिमुक्तिस
लोकिक ॥ कीर्त्तने देखपावतीभक्त ॥२६॥ नामकीर्त्तन निजगजरीं ॥ भक्तांनिकटधांवे श्रीहरि ॥ तेचि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

समीपतां मुक्ति खरी। भूक्तांचा करि हरिकीर्तनें ॥२७॥ कीर्तनें तो घला अधोक्षज। भक्तां प्रत्यक्ष गरुडध्व
॥१५॥ ज। शाम पितवास चतुर्भुज। तें ध्यान सहज ठसावें ॥२८॥ ~~भक्तें पावसें संपूर्ण ॥ २ भक्तें पावणें संपूर्ण~~
ते भक्त कीर्तन करिजे ध्यानीं। ध्यानें दृढ ठसावे मनीं। तेव्हां देवाचिं निज चिन्हें। भक्तें पावणें संपूर्ण ॥२९॥
शाम चतुर्भुज पितांबरधारी। शंख चक्रादि आयुधें करी। हे स्वरूपता भक्तांतें वरी। कीर्तन गजरीं भा
ळोनि ॥४३०॥ तेव्हां देवा भक्त सम समान। समाव सम समान चिन्ह। भावें करितां हरिकीर्तन। येवढ
महिमान हरिभक्तां ॥३१॥ दोघां येकत्र रमा देखे। देव कोण हें नोळखे। ब्रह्मा नमस्कारी चवके देवो
ऐसा तात्विकें न कळे त्यासि ॥३२॥ भावें करितां हरिकीर्तन। तेणें संतोषे जनार्दन। उभयतां आलिंगन। पडे
मिठी परतो न सुटे ना ॥३३॥ ते ह्मास बाहे अंतरीं। देव प्रगटे चराचरीं। दुजें देखावया संसारीं। सर्वथा
उरि उरेना ॥३४॥ वृत्ति स्वानंदी निमग्न। परतोनि कदां न हे भिन्न। सायुज्य मुक्ति या नावें पूर्ण। जेथ दुजेप
ण असेना ॥३५॥ ऐसी लाहोनि पूर्ण सायोज्यता। तो जै करि हरिकथा। ते कथेचि तल्लीनता। जीवांस म
स्तां अतिप्रिय ॥३६॥ या पतित हरिकीर्तनापासीं। च्यारि मुक्ति होती दासी। भक्त लोधले हरिभजनासि।
सर्वथा मुक्तिसि न घेती ॥३७॥ एवं योग यागादि तप साधनें। पोरटीं केली हरिकीर्तनें। कलयुगीं ना
मस्मरणें। जड उद्धरणें हरिकीर्तनें ॥३८॥ श्लोक ॥ घोरे कलियुगे प्राप्ते सर्वधर्मविवर्जिते। वासुदेवप
रामर्त्यास्ते कृतार्थ निसंशयः ॥४०॥ ते सभाग्य मनुष्येषु कृतार्थो नृप निश्चितं। स्मरंत स्मारयंता येह
रिनाम कलौयुगे ॥४२॥ कृतादिषु प्रजा राजन् कलौ विछंति संभवं। कलौ खलु भविष्यंती नाराय
णपरायणः ॥३९॥ टीका ॥ कीर्तनासाटीं च्यारि मुक्ति। हे विकलयुगीं मुख्य भक्ति। या लागीं इंद्रादि ॥१५॥
देवपंक्ति। जन्म रछिती कलयुगीं ॥३९॥ स्वर्गीन के भोगस्थान। हावि ष याचें बंदिखान। कलयुगीं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सभाग्यजन ॥ जन्मो नि कीर्तनरुचिचें केली ॥ ४४० ॥ ज्या ज्या जन्मा देव सकाम ॥ तेथ कृतादि युगींचे उत्त
मोत्तम ॥ प्रजा अवस्य वांछीती जन्मा ॥ कीर्तन धर्म निज भजन ॥ ४१ ॥ कृतादि युगींचे सभाग्यजन ॥ याला
गीं पावले स्वर्गस्थान ॥ तेही कलयुगीं जाण ॥ जन्म आपणा वांछिती ॥ ४२ ॥ कृत त्रेत आणि द्वापार ॥
ये थिचे हे मुमुक्षनर ॥ कलयुगी जन्मे तत्पर ॥ निरंतर वांछिती ॥ ४३ ॥ ते चे लोक करिती गो ष्टि ॥ ज्यारिपुर
षार्थे कीर्तना साठीं ॥ कलयुगीं हे महिमा मोटि ॥ धन्य धन्य स्रष्टि कलेयुग ॥ ४४ ॥ जे आसती लधन्य भा
ग्यीं ॥ ते जन्म पावती कलयुगी ॥ ऐसे कलि च्या जन्मा लागी ॥ सुरनर उरगीं उत्कंठा ॥ ४५ ॥ ता तावया कलि
जन ॥ कलिमा जि श्रीनारायण ॥ नामे छेदि भवबंधनें ॥ ता हे निकीर्तने सर्वोसी ॥ ४६ ॥ यालागीं कलि ॥ टि
माजि पाहि ॥ श्रध्या हरिकीर्तना च्या ठाई ॥ जन तरती सुखो पांई ॥ संदेह नाहिं नृपनाथा ॥ ४७ ॥ क
ल ल युगीं बहु सालेनर ॥ होतीं नारायणपर ॥ भक्तिचे भाजपवित्र ॥ स्त्री शूद्र माजविती ॥ ४८ ॥ श्लोक ॥
क्वचित् क्वचिन्महाराज द्राविडेषु च भूरिशः ॥ ताम्रपर्णी नदी यत्र कृतमाला पयस्विनि ॥ ३९ ॥ कावेरि च
महापुण्या प्रतीची च महानदी ॥ ये पिबंति जलं तासां मनुजा मनुजेश्वर ॥ ४० ॥ प्रायो भक्ता भगवती
वासुदेवे मलाशये ॥ टीका ॥ विशेष द्राविड देशाच्या ठाईं ॥ अतीशय भक्ति वाढलपाहिं ॥ तेथ
ही तीर्थ विशेष भूयी ॥ ते ते ठाई अती उत्कंठा ॥ ४९ ॥ तांम्रपर्णि ज्या ती रिं ॥ हरिभक्ति चि अगाध थो
रि ॥ कृतमाळे च्या पति सरी ॥ उत्साह करि हरिभक्तनांदे ॥ ४५० ॥ निर्मळ जळ पयस्वीनी ॥ ति चिये
पय प्राशनि ॥ वृत्ति वाढे हरिचरणीं ॥ भगवत भक्तजनी दृढ बुधि ॥ ५१ ॥ देखतां कावेरि चि थडि ॥
पळती पापा चिया कोडि ॥ जेथ श्रीरंग वसे आवडि ॥ भक्ति दुथडी उत्सट नांदे ॥ ५२ ॥ प्रती चीमा
जि देतां बुडि ॥ चित्त सुधि जो उजोडि ॥ भजन मांडे चढ़ोवढि ॥ भक्ति विगुढि वैकुंठि ॥ उभ्या ॥ ५३ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१६॥ ऐकें नरेंद्रा चुडामणि। यां पांचन दीचा तीर्थस्नानि। अथवा प्रयप्रावनी। भगवद्भजनी दृढ बुद्धि॥५४॥
तीर्थ या तिर्थी केलिया दर्शन। तेणें कळिमल क्षाळण। केल्या स्नान पयप्राशन। भगवद्भजन उल्लासे॥५५॥
दर्शनस्पर्शनस्नाने। याती हीं चेक रितां जाण। वासुदेवि निर्मळ भजन। नित्य तेनुन दृढ वाढे॥५६॥ यापरिजे
भगवद्भक्त। त्या ऋणत्रयासि निर्मुक्त। सुरनरपितरांपंगी स्त। हरिभक्त कुदांनव्हती॥५७॥ श्लोक॥
देवर्षिभुताप्तनृणां पितॄणां न किंकरो नायमृणी च राजन्। सर्वात्मना यः शरणं शरण्यं गतो मुकुंदं परिह
त्य कर्तम्॥४२॥ टीका॥ शरणागत ता निजशरण्य। मुकुंदाचे श्रीचरण। सद्भावें रिघालियां शरण। जन्मम
रणबाधिन॥५९॥ जेथ बाधिना जन्ममरण। तेथ भूतआप्त ऋषि पितृगण। या त्र्याऋणाचा पाडकोण॥
तेजाले उत्तिर्ण भगवद्भजने॥६०॥ जो विनटला हरिचरणीं। तो कोणाचा नव्हे ऋणि। जेविं परिसाचि
येमीळणी। लोह काळेपणी निर्मुक्त॥६१॥ सकळपापापासुनी। सुटिजे जेविं गंगास्नानि। तेविं विन
ऋ टल्यां हरिचरणीं। निर्मुक्त त्रैऋणीं भगवद्भक्तो॥६२॥ भावें करितां भगवद्भक्ती। सकळ पितर उद्धरती॥
ऋषेश्वरां नित्य तृप्ति। भगवद्भक्ती आनंदें॥६३॥ स्वानंदें भगवद्भक्ति। तेणें सर्व भूतें सुखि होती। पुत्रें
केलीयां भगवद्भक्ती। आसउद्धरती माता पितरें॥६४॥ सकळ देवांचा नियंता। अतीउल्हासे त्या तें भ
जतां। देवऋण चिवार्ता। भगवद्भक्ता बाधिना॥६५॥ ज्यासि अनन्य भगवद्भजन। त्यासि अनन्य
भगवद्भजन। तें कदा नव्हती कर्माधीन। कर्म ज्याचे अज्ञे आधिन। पाहरिसि शरण जो आला॥६५॥
तो नव्हे कर्माचा सेवक। सेवे देवांचा पायिक। नव्हे प्रकृताचारक। अनन्य भाविक हरिभक्त॥६६॥ जो
जो हरिचा शरणागत। तो कोणाचा नव्हे आंकित। कर्माकर्मीं तो अलीप्त। नित्य निर्मुक्त ऋणत्रयासी ॥१६॥
॥६७॥ वासुदेवो सर्व भूतीं। हे दृढ ठसावें प्रतीती। याला गिं अलिप्त कर्मगती। सकळ ऋणा निर्मु
क्त भगवद्भक्तो॥६८॥ श्लोक॥ स्वपादमूलं भजतः प्रियस्य त्यक्तान्यभावस्य हरिः परेशः॥ विक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेयद्वोमत्तिंतकथं विधुं नोतीसंवे हदि संन्निविष्टा ॥४२॥ टीका ॥ तांडू निदेहिं त्या अभिमाना ॥ प्रजूनिदे
रारण वतां तरभजना ॥ जे अनन्यें हरिचरणा ॥ ते कर्मबंधनां नाकळती ॥ ६९ ॥ यापरि जो अनन्यशरण ॥ तो विहरे
सिपदीयंतापूर्ण ॥ हरिप्रियाकर्मबंधन ॥ स्वप्नीहीं जाणा स्पर्शों न सके ॥ ४७० ॥ यालागी सर्वभगवद्भ
वि क्तां ॥ विहीतकर्मी नित्य निर्मुक्त ॥ तेजरि कर्म आचरत ॥ तरि प्रायश्चित्त न बाधी भक्तां ॥ ७१ ॥ जे विपंचाने
नि नावें पिलें ॥ नवचे मदगजें वढिलें ॥ तवी हरिप्रियीं कर्म केलें ॥ त्यासि नवचे बांधिलें यमाचेनि ॥ ७२ ॥ स्मर
तांये कहरिचें नाम ॥ महापातक्यां वंदीये मो ॥ मां हरिचे पदियंत परम ॥ त्याचे विकर्म येके विंदनी ॥ ७३ ॥ आश म
का ॥ वेदाज्ञा विष्णुची परम ॥ वेदें विहिले धर्माधर्म ॥ भक्त आचरती विकर्म ॥ वेदाज्ञा कि विन बाधी त्यासी ॥ ७४ ॥ नेम
जे विरायास्वामी सेवक आप ॥ तो द्वार पाळा न रहे अंकित ॥ तथरायाचा पदि यंता सुत ॥ त्याचा पंगीस्त तोकेवि
होय ॥ ७५ ॥ हरिनामाचें ज्यासि स्मरण ॥ वेदवंदि त्याचे चरण ॥ मां जो हरिचा पदि यंता पूर्ण ॥ त्यासि वेद वि
धान कदान बाधी ॥ ७६ ॥ भक्तांपासूनि विकर्मस्थिती ॥ कदा न घडे गा कल्पांतीं ॥ आवचटे घडल्यां देवंग
ती ॥ त्या कर्मनिर्मुक्ति अच्युतस्मरणें ॥ ७७ ॥ बाधूं न सके कर्माकर्म ॥ ऐसा कोण भागवतधर्म ॥ ते भक्तीचें
निजवर्म ॥ उत्तमोत्तम अवधारि ॥ ७८ ॥ प्रजूनि देहाभिमान वोढि ॥ सर्वभूतीं हरिभक्ति गाढि ॥ ता कर्माक
र्मे पायींरगडी ॥ मुक्ति पायस्ता डि निज केंशी ॥ ७९ ॥ तो ज्याकडे कृपापाहे ॥ त्याचें निर्दळे भवभय ॥ तो जेथ राह
णें राहे ॥ तेथ राहे लवलाहे भक्तिमुक्ति हरि चि ॥ ४८० ॥ याचें निजअनुग्रहें करि ॥ देवो प्रगटे दिनाचे अंतरीं ॥
त्याच कर्माकर्माची बोहरि ॥ स्वयें श्रीहरि करूं लागे ॥ ८१ ॥ जेविं प्रगटलि या दिनमणी ॥ आंधारें जाय
मिळोनि ॥ राम प्रगटले या हृदयभुवनी ॥ कर्माकर्म धूणि सहजे चि ॥ ८२ ॥ भगवंताची नाम कीर्ती ॥ या चिना
में परम भक्ति ॥ भक्तिपासिं त्या रिमुक्ति ॥ दासि लेवं वसती नृपनाथा ॥ ८३ ॥ ऐको नि भक्तिची पूर्ण स्थिति ॥
रोमांचित जाला नृपती ॥ आनंदाश्रु नयनीं येती ॥ सखा वल्याव त्ति डुल्लतु ॥ ८४ ॥ सांगतां विदेहाची स्थिती ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥७॥ नारद सुखावे निजचित्तीं। तो उल्हासें वसुदेवाप्रती। सांगेन समाप्ति इति। हा साचि॥८५॥ श्लोक॥ नारदउ
वाच॥ धर्मान्भागवतान्नित्यं श्रुत्वा स मिथिलेश्वरः॥ जायंतेयान्मुनीन्प्रीतः सोपाध्यायो ह्यपूजयत्॥४३॥
॥ टीका॥ नारद इतिहास सांगत। तेविचि आनंदें उल्हत। तेणें आनंदें बोलत। भक्तिचें मथित वसुदेवाप्रती॥८६॥
या परि जयंतीसुती। भगवंताचि उत्कृष्ट भक्ती। सांगीतलि परमप्रीती। मिथिळेशा प्रती निजबोधें॥८७॥
ऐकोनि त्याचिया वचना। सुख जालें विदेह्याच्या मना। मग अतिप्रीती पुजना। जयंतीनंदना पूजिता जा
ला॥८८॥ श्रवणें जालि अती विश्रांती। तेणें पुजे लागीं अतिप्रिती। विदेहा उल्हास चित्तीं। स्वानंद स्थिती
पूजिले॥८९॥ पूजेचा परमादरु। जयंतीनंदनीं केला थोरु। उपाध्या जो अहिल्याकुमरु। तेणेंही आसा
दरू पुजेसि केलो॥९०॥ श्लोक॥ ततोऽन्तर्दधिरे सिद्धाः सर्वलोकस्य पश्यतः॥ राजा धर्मानुपातिष्ठन्नवा
प परमां गतिं॥४४॥ टीका॥ यापरि ते भागवतश्रेष्ठ। नवही जण अतिवरिष्ठ। समस्तां देखतां चि स्पष्ट।
जाले अदृश्य उर्ध्वगमनें॥९१॥ ते भागवतधर्मस्थिती। अनुष्ठिनि भगवद्भक्तीं। राजा पावला परमगती॥
पूर्णप्राप्ति निजबोधें॥९२॥ भावें करितां भगवद्भक्ती। देहीं प्रगटे विदेहस्थिती। ते पावो निजनकनृप
ती परम विश्रांति पावला॥९३॥ श्लोक॥ त्वमप्येतान्महाभाग धर्मान्भागवतान्श्रुतान्॥ आस्थि
तः श्रद्धया युक्तो निःसंगो यास्यसे परं॥४५॥ टीका॥ सकळ भाग्याचिया पंक्ती। जेथ ठाकल्या येती वि
श्रांती। ते वसुदेवा भाग्यस्थिती। तुझ्या घरा प्रती क्रीडत॥९४॥ वसुदेवा तुझे निनावें। देवा ते वासुदेव म्ह
णावें। तेणें नामाचे निगोरवें। जनाचे अघ वे निरसती दोष॥९५॥ ऐवढें या भाग्याचा भाग्यनिधी॥ वसु ॥१७॥
देवा तूं चित्रशुद्धि। तुवां भागवत धर्मिंची विधी। आस्तिक्यबुद्धि अवधारिलि॥९६॥ श्रद्धेनें केलें वस्तु या
श्रवणें। मनन नेयु केधरा विधारणें। तेणें निःसंग होउनियां जाणें। पावसि तत्क्षणा निजधामासी॥९७॥
जया निजधामाचा ठाई। कार्य कारण दोन्ही नाहीं। त्या परम पदाचा ठाई। निज सुखें पाहीं सुखरूप॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

होसी॥९९॥ श्लोक॥ युवायोः खलदं पत्योर्यद्रासा पूरितं जगत्॥ पुत्रतामगमद्यद्वां भगवानीश्वरो ह
रिः॥४६॥ टीका॥ तुम्हां दंपत्याचियेकीर्ती॥ यश श्रीं आलिंगिलें॥ तुमचे येशे त्रिजगती॥ परमानंदें क्षी
दा ती परिपूर्ण जाली॥९९॥ ज्यालागीं कीजे यजन॥ ज्यालागीं दीजे दान॥ ज्यालागीं तपाचरण॥ योगसाधन
ज्यालागीं॥५००॥ जो नवरीवे वेदांचा॥ जो दुर्लभ सनकादिकां॥ त्या पुत्रत्वे यदुनायका॥ उत्संगीं देखा खे
ळविलें॥१॥ जो कळिकाळाचा नियंता शास्ता॥ जो ब्रह्मादिकांचा नियंता॥ जो संहारकां संहर्ता॥ जो प्रतीपा
जो ळिता त्रिजगती॥२॥ सकळ भाग्याचें भूषण॥ जो सकळ मंडणामंडण॥ जो षड्गुणें चें आधिष्ठान॥ तो पुत्र श्वर्या
श्रीकृष्ण सर्वांगीं लोळे॥३॥ श्लोक॥ दर्शनालिंगनालापैः शयनासनभोजनैः॥ आत्मा वां पावितः कृष्णे
पुत्रस्नेहं प्रकुर्वतो॥४७॥ टीका॥ परब्रह्म मूर्ति श्रीकृष्ण॥ सादर करितां विलोकन॥ तेणें दृष्टि होय पावन॥
डोळया संपूर्ण स्वस्वावबोधें॥४॥ कृष्णमुखिंचिं उत्तरें॥ श्रवणें तां कर्णद्वारें॥ पवित्र जालि कर्णकुहरें॥ श्रीकृ
ष्णाकुमरें अनुवादु॥५॥ आळवितां कृष्णा॥ अथवा कृष्णासीं संभाषण॥ तेणें वाचा जालि पावन॥ जेसें श्रीकृष्ण
गंगाजीवन संतप्त॥६॥ नानायाग विधियजितीजातें॥ तेथें नेघे जो अवदानातें॥ तो वारितां ही दोहिं हातें॥
बैसे सांगातें भोजनी कृष्ण॥७॥ जो दुर्लभ योगयागीं॥ तो वेळ राखे भोजनालागीं॥ मुखिंचें शेष दे
तु म्हालागीं॥ लागवेगीं बाळलिळा॥८॥ तेणें संतप्त संतोखीं॥ तोहि ग्रास घाली तुम्हां मुखीं॥ तुम्हां
ऐसें भाग्य त्रैलोकीं॥ नाहीं आणिखी अर्जिलें॥९॥ तेणें कृष्णरोंषां मतें॥ रसना विया ये अमृतातें॥ श्री
मां उत्तररसा गोडि तेथें॥ कोण म्हणे तें म्हणावया॥१०॥ तेणें कृष्णारसनोषां॥ अंतरशुद्धि आना यासें॥ श्री
जो नाना तपें सायासें॥ अति प्रयासें कदां न लभे॥११॥ देतां श्रीकृष्णासि चुंबन तेणें अवघ्राणें घ्राण
पावन॥ चुंबितां चित्ति निवे मन॥ स्वानंदपूर्णे उल्हासो॥१२॥ तुम्हां बैसले देखे आसनीं॥ कृष्ण सवेग ये धां श्री
वोनि॥ मग अंकावर बैसूनी॥ निजांग मिळणी निववी कृष्ण॥१३॥ तेणें कृष्णाचेनि स्पर्शें॥ सर्वेंद्रि श्री

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

य कामनासे ॥ तेणें कर्मे त्रिअनायासें ॥ होय आपैसें निष्कर्मी ॥ १४ ॥ सप्रेमभावें सलग्न ॥ देतां श्रीकृष्ण
॥१८॥ आलिंगन तेणें देहाचें देहपण ॥ मीं तुपण हारपे ॥ १५ ॥ ध्यायनाचा समयो रूपी ॥ जगागाढ मूढ
आवस्था व्यापि ति काळिं तुम्हा समीपिं ॥ कृष्णा सद्रूपिं सलग्न ॥ १६ ॥ योगी भावना भाउन कर्मेकें
रिती कृष्णार्पण ॥ तुम चि सकळ कर्मे जाण ॥ स्वयें श्रीकृष्ण नित्य भोक्ता ॥ १७ ॥ पुत्रस्नेहाचे निजालसें
सकळ कर्मे अनायासें ॥ स्वयें श्रीकृष्णा सावकाशें ॥ परम उल्हासें आंगीकारी ॥ १८ ॥ तुम चि पावित्रता
सांगो कैसी ॥ पवित्र केलें यदुवंशासि ॥ पुत्रत्वें लाले नि श्रीकृष्णासि ॥ जगदोद्धारासी कीर्ती केली ॥ १९ ॥
नाव घेतां वसुदेवसूनु ॥ स्मरतां देवकिनंदनु ॥ होय भवबंधछेदनु ॥ ऐसें पावन नाम तुमचें ॥ ५२० ॥
ल तुम्हीं तरों अनायासीं ॥ हें नवल नव्हे विरोधी ॥ केवळ जे कां कृष्णाद्वेषी ॥ ते वैरि अनायासे विरोधे तारि ॥ २१ ॥
॥ श्लोक ॥ वैरेण यं नृपतयः शिशुपाल पौंड्र शाल्वादयो गतीविलासविलोकनाद्यैः ॥ ध्यायंत आकृत
सना धियः शयनासनादौ तत्साम्यमीयुरनुरक्तधियां पुनः किं ॥ ४८ ॥ टीका ॥ शिशुपाळ दंतवक्र ॥ पौंड्रीक शा
ल्वादि महावीर ॥ कृष्णासी चालवितां वैर ॥ द्वेष समस्त हो ध्यान करीति ॥ २२ ॥ घनःशाम पीतांबर मु
श्री टा विचित्रालंकारी कृष्णा नटों ॥ गदादि आयुधें ऐसा वेढों ॥ अंति बळें समटे रणभुमीसी ॥ २३ ॥ ऐसे
वैरवरो उत्कट ॥ क्रोधें कृष्णाध्यान उत्कट ॥ ते वैरभाव वरिष्ठ ॥ तद्रुपता पद पावले द्वेषी ॥ २४ ॥ कं
सासि परम भयें जाण ॥ अखंड लागलें कृष्णाध्यान ॥ अन्नपान शयनासन ॥ ध्याके श्रीकृष्णा संपू
र्णो देखे ॥ २५ ॥ कैसा सूर भयावसें ॥ शिशुपाळादि महाद्वेषें ॥ सायोज्य पावले अनायासें ॥ मां श्रद्धायो
ळ कैसेन पवती मोक्षु ॥ २६ ॥ तुम्हिं तरि परम प्रीती ॥ चित्तवितें आत्मशक्ति ॥ जिवें वोवाळावा श्रीपती ॥ ॥१८॥
पां यां ब्रह्मप्राप्ति तुमच्या लागे ॥ २७ ॥ पूर्ण प्राप्ति तुम्हां पाशिं ॥ ते तुम चि न कळे तुम्हांसी ॥ बाळक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मानितां श्रीकृष्णासी ॥ निजलाभासी विसरलो ॥२४॥ श्लोक ॥ मापत्सबुद्धिमकृथाः कृष्णे सर्वात्मनी
श्वरे ॥ मायामनुष्यभावेन गूढैश्वर्ये परेव्यये ॥४९॥ टीका ॥ तुम्हि बाळमा नो श्रीकृष्णा हा भावे अती
रूपण ॥ तो परमात्मा परिपूर्ण ॥ अवतारला निर्गुण ॥२५॥ त्यासि शोभ्मण लले कंका हा ईश्वराचा ईश्वर ॥
सर्वात्मा सर्वेश्वर ॥ योगियांचा योगींद्र श्रीकृष्ण स्वामि ॥२६॥ हा अविकारी अविनाशु ॥ परात्पर परमहं
स ॥ इंद्रियनियंता हृषीकेश ॥ जगन्निवास जगदात्मा ॥२७॥ मायामनुष्यवेषाकृती ॥ हा भासत आहे स
कळांप्रती ॥ गूढ ऐश्वर्य महामूर्ति ॥ व्यापक त्रिजगती त्रिगुणातीतु ॥२८॥ श्लोक ॥ भूभारराजन्यह
न्तृयगुप्तये सता ॥ अवतीर्णस्य निर्वृत्यै यशो लोके वितन्यते ॥५०॥ टीका ॥ कालियवनादि असुर ॥ कंस जरा
संधादि महावीर ॥ अथवा राजे अधर्मकर ॥ अतिभूभार व्हावयाचा ॥२९॥ तो उतरावया धराभार
धर्म वाढवावया निर्विकार ॥ संतसंरक्षणी सारंगधर ॥ पूर्णावतार श्रीकृष्ण ॥३४॥ प्रतीपाळाव्याति ने
जभक्तांसी ॥ सखवावया साधुसी ॥ अवतरला यदुवंशी हृषिकेशी श्रीकृष्ण ॥३५॥ तो असुरगजपं
चानन ॥ सज्जनवना आनंदघन ॥ तुम्हां वाउदरि श्रीकृष्ण ॥ अवतार पूर्ण पूर्णांशी ॥३६॥ धरावित्रिजगती
यो रउदार केलि किर्ती ॥ ज्या ज्या अवतारा विख्याती ॥ पवाडे पढती ब्रह्मादिक ॥३७॥ त्या चेनामस्मरणे पा
श्री तां ॥ कळिकाळा नांगवत ॥ तो अवतारला कृष्णनाथ ॥ तुम्हां आंत प्रगटला ॥३८॥ तरावया अती दुस्तर
श्री ज्याचि कीर्ती गाती सुरनर ॥ परमानंदे ऋषीश्वर ॥ कृष्णचरित्र सदा गाती ॥३९॥ श्रीकृष्ण परब्रह्म एक निधि त्या
सि पाहो नको बाळबुद्धि ॥ पीतु केनेतुम्हि भवाब्धि ॥ जाण त्रिपुष्टी तरले ते ॥५४०॥ ऐसी श्रीकृष्ण अवता
रकथा ॥ नारद वसुदेवा सांगतां ॥ शुक सांगे नपनाथा ॥ विस्मयो समस्तां थोर जाला ॥४१॥ श्लोक
॥ श्रीशुक उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा महाभागो वसुदेवोतिविस्मितः देवकी च महाभागा जहतुर्मोहमात्मनः ॥५१॥
॥ टीका ॥ निमीजायंत मुनिगण ॥ इतिहास पुरातन जीर्ण ॥ कृष्ण परमात्मा ब्रह्म पूर्ण ॥ नारदे आपण निरोपी

पर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१९॥ हरुषें॥ शुकमणे परिक्षीती॥ ऐको निनारदवचनो क्ती॥ देवकिवसुदेवाचित्तीं॥ अतिविस्मित र
स्त॥४३॥ तयानारदाचेनी वचनें॥ देवकिवसुदेवनिजमनें॥ कृष्णपरमात्माबोलेयेणें॥ दोघेजणविस्मित॥४४॥ ती परमभाग्यवंत दोन्हि॥ पुत्रभ्रमहोताकृष्णी॥ तो सांडुनियां तत्क्षणीं॥ कृष्णब्रह्मपणी निश्चयोकेला॥४५॥ श्रीकृष्णीं ब्रह्मभावो॥ धरितांनिःशेष मोहो॥ भ्रमलाहृदयींचा निघोनिगेला
ता पहाहो॥ बापनवलौभाग्याचा॥४६॥ श्लोकः॥ इति हासमिमं पुण्यं धारयेद्यः समाहितः स विधूय
वो ह्रुशमलंब्रह्मभूयाय कल्पते॥५३॥ टीका॥ जोनिमिजायंति संवाद हाइतिहासआनिशुद्ध॥ वसुदेवा
शिव सांगे नारद॥ जीवें भेद छेदकु॥४७॥ सावधपणें श्रोता॥ तल्लीन होउ नितलव ताहि॥ इतिहासाचीकथा॥
य साधके ता जो पुरिसे॥४८॥ तेणें सकळपुण्याचि पाराशि॥ श्रवणे जोडि त्याअहिर्निशी॥ पतो मा पुरुष अवस्यतेसी॥ ब्रह्मप्राप्ति सीसमात्र॥४९॥ साधकनायेके कपद॥ परिसतां होय आंतर
शुधा॥ यालागीं पावें ब्रह्मपद॥ परमानंद निजबोध॥५०॥ हें पंचाध्याई लक्षणें न घेउ॥ हें पंचव
रि र्गवंष्क्षुरोई॥ येकादशाचें ज्ञानगाढें॥ वर्णो व्यापुढें॥ वजातभोली॥५१॥ हे पंचाध्यायन व्हे जाण॥
एकादशाचे पंचप्राण॥ उपदेशाव्यासु सधेनानो॥ सामोरें आपण निजभक्तां आला॥५२॥ हें पंचाध्यायन व्हे केवळ॥ पंचमात्मा पेंशुध को किळ॥ येका दशावसंतमूळ॥ भल्लो अकिकूळे आ विश्वयें
॥५३॥ हा हिनव्हे प्रकार॥ हरा केरा पंचधार॥ सार खेंधाडिली सत्वरा॥ नागफिर निजभक्तां॥५४॥ हें पंचाध्याई नव्हे सिध्या॥ ऐक एकादशाचेपंचगंधा॥ भक्तआवंतावया शुद्धा॥ धाडिले प्रसीधगंधा
क्षतां॥५५॥ ऐकादशा अतीविवेकीं॥ यावयापंचाध्यायपालकी॥ पुढें धाडिली कौतुकीं॥ निजभ ॥१९४
के विखिंक पालु॥५६॥ घालेकृष्ण उद्धव अधमात्रा॥ अधोंदयामहापात्रा॥ तियात्रेलागीं हाकारा॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पंचाध्यायिं खरा साधकां करि ॥५७॥ श्रीकृष्ण उधवमेळा ॥ देखोनि ब्रह्मसुखाचा सोहळा ॥ तो सां
गो आला कळवळा ॥ भक्तां जवळा पंचाध्यायीं ॥५८॥ अहंकाराचें मेट होतां ॥ तें उडवुनि श्रीकृ
ष्णनाथें केलें आत्मतीर्थें मुक्तो ॥ अभय हात उधवासी ॥५९॥ ते मुक्ततीर्थनवाई ॥ पुढें सांगो आली
पंचाध्याई ॥ संसारभ्रांतु जे जे काहीं ॥ धावां लवलाहीं विश्रांतीसी ॥६०॥ कृष्णउधव गोउगोष्टि ॥ निर्वि
कल्पक पिलोषखी ॥ ते पर्वकाळ कसें वर्थि ॥ सांगो उठाउठि पंचमाध्याई आली ॥६१॥ उधवा लागी भ
वसागरिं ॥ तरावया पाय उत्तारि ॥ भागवत मिसें श्रीहरि ॥ सुगम पायरि पायवाट केली ॥६२॥ आपुल्या
एया होउनि पायउतारा ॥ भागवतमार्ग अती सोपारा ॥ तो मार्ग दावावया पुरा ॥ हा कीं स्त्रिशुद्रां पं
चाध्याई ॥६३॥ पुढिल निरोपणा आवडी ॥ अती गाय वाढे चढोवाढि ॥ ते कृष्णवाक्यारसगोडि पं
चाध्यायपुडी ॥ वाधावा सांगे ॥६४॥ कृष्णउधवसंवादि ॥ होईल परब्रह्म गंवादि ॥ साधकमुमुक्षा
विधी मांदि ॥ धावां त्रिशुद्धि निजसुखार्थी ॥६५॥ परब्रह्म आलें सावेवा ॥ स्वरूपसुंदर ज्ञानगोरव ॥
मनोहर रूपवेभवा ॥ स्वर्गीचे देव पाहों येती ॥६६॥ तो देवाचा स्तुतीवादु ॥ सव चिउधवाचा निर्वेदु ॥
कृष्णउधवा महाबोधु ॥ जेणें परमानंदु वोसंडे ॥६७॥ ते पुढिला ध्याईं कथा ॥ रसाळ सांगेन
आतां ॥ अवधान ध्यावें श्रोतां ॥ ग्रंथार्थी निजबोधु ॥६८॥ स्वयें द्यावडि करूनि संपूर्ण ॥ तीसि उउ
विजे जें किं आपण ॥ मग उजलेपणें जाण ॥ आपणा आपण संतोषा ॥६९॥ ते विसर्जन नाव कविता ॥
करूनि स्वयें सद्गुरु स्वकर्ता ॥ एवं वदवुनि ग्रंथार्था ॥ श्रोते रूपें तत्वतां संतोषे स्वयें ॥७०॥ ते कैसें पण
वीण येक ला येका ॥ दुजेनं विराजनार्दन सखा ॥ तेणें पुढिल ग्रंथ आवांका ॥ विषद आर्थ देखा
विवेचिला ॥७१॥ नातळोनि दुजेपणा ॥ येका जनार्दन नारायणा ॥ धरूनि श्रोत्याचे चरणा ॥ पुढि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लग्रंथसंपूर्ण त्याचियेकृपें ॥७७ राजनार्दननावें देव ॥ दोननावीं स्वरूप येका हें जाणे तों आवश्य
॥२०॥ का परमसुखस्वयें पावे ॥७८ ऐसा येका जनार्दना नारायणा स्याचि कृपा परिपूर्ण पयां ध्याई निरो
पण ॥ जालें संपूर्ण जनार्दनकृपा ॥७९॥ इति श्रीमद्भागवते महापुराणे एकादशस्कंधे नि
मिजायंतसंवादे येकाकार टीकायां पंचमोध्यायः ॥ प्रसंग ॥५ ॥ श्लोक ॥५२ ॥ टीका ॥५७५
येकुण ॥६२७॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥

॥२०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=02.03.20 10:52
,TRANSFERRED=2020/03/02 at 10:57:43
,PAGES=41
,TYPE=STD
,NAME=S0002933
,Book Name=M-2791-SHRIMAD BHAGWAT MAHAPURAN PANCHAM ADHYAY
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection